

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvern avdelingen

**KONSEKVENSER FOR REINDRIFT/SAMISK
NÆRING VED UTVIDELSE AV BØRGEFJELL
NASJONALPARK
i Nord-Trøndelag og Nordland**

Utarbeidet av Hans Prestbakmo
Moen, juni 1998

R A P P O R T
6 - 1998

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
miljøvernavdelingen

R A P P O R T

6 - 1998

TITTEL

Konsekvenser for reindrift/samisk næring ved utvidelse av Børgefjell nasjonalpark i Nord-Trøndelag og Nordland.

DATO:

September 1998

FORFATTER

Hans Prestbakmo

ANT. SIDER:

41

AVDELING/ENHET

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag, miljøvernavdelingen
Fylkesmannen i Nordland, miljøvernavdelingen

EKSTRAKT: Etter krav fra ulike hold i forbindelse med melding om igangsetting av planarbeid for utvidelse av Børgefjell nasjonalpark i Nord-Trøndelag og Nordland, foreslo fylkesmannen i de to fylkene og Direktoratet for Naturforvaltning at det gjennomføres konsekvensutredning for reindrift/samisk næring. Miljøverndepartementet godkjente dette ved brev av 29. september 1997.

Fylkesmannens miljøvernavdeling engasjerte, i samråd med reindriftnæringen, sivilagronom Hans Prestbakmo for å gjennomføre vedtatt konsekvensutredning. To norske reinbeitedistrikt, Byrkije og Østre Namdal, samt tre svenske samebyer driver reindrift i de aktuelle områder. I de norske distriktene er det 13 driftsenheter med til sammen ca. 5000 rein. Svensk reindrift har beiterett i grenseområdene i tida 1. juli - 1. september.

STIKKORD

konsekvensutredning
reindrift
samisk næring
Børgefjell
nasjonalpark
Nord-Trøndelag
Nordland

Innhold

INNHold	3
1. INNLEDNING	5
2. SAMMENDRAG	5
3. KORT BESKRIVELSE AV OMRÅDET	6
4. REINDRIFTAS UTVIKLING I OMRÅDET/KORT HISTORISK OVERSIKT OVER SAMISK BRUK AV LANDET	7
5. OMRÅDEVERN OG REINDRIFT	8
6. REINDRIFT OG INNGREP/AKTIVITETER	10
7. REINDRIFTA I VERNEOMRÅDENE	11
7.1. REINDRIFTA I BERØRTE DISTRIKT	11
7.2. DRIFTSFORLØP OG BEITEBRUK.....	11
7.2.1. <i>Byrkije</i>	11
7.2.2. <i>Østre-Namdal</i>	13
7.2.3. <i>Svensk reindrift</i>	14
7.3. BEITEPRESS; REIN, SAU OG ANDRE HUSDYR	14
8. VERNEFORSLAGENE	14
9. VERNEFORSLAGENE OG KONSEKVENSER FOR REINDRIFT-SAMISK NÆRING OG NATUR (POSITIVE OG NEGATIVE)	15
9.1. AKTUELLE FORVALTNINGSREGIMER.....	15
9.1.1. <i>Driftsopplegget for berørte distrikt/grupper</i>	15
9.1.2. <i>Motorferdsel på vinterføre</i>	15
9.1.3. <i>Motorferdsel på bar mark</i>	16
9.1.4. <i>Bruk av helikopter/fly</i>	19
9.1.5. <i>Bruk av hest</i>	20
9.1.6. <i>Oppføring av nye anlegg; reingjerder</i>	21
9.1.7. <i>Lagerplasser</i>	23
9.1.8. <i>Oppføring av nye anlegg; reindriftshytter, gammer o. l.</i>	23
9.1.9. <i>Sommerboplasser</i>	24
9.1.10. <i>Oppføring av nye anlegg; anlegg, reindriftsveger, bruer o. l.</i>	25
9.1.11. <i>Vedlikehold/utvidelse/ombygging av eksisterende husvære</i>	26
9.1.12. <i>Vedlikehold/utvidelse/ombygging av reindriftsanlegg, gjerder o. l. med næringsmessig funksjon</i>	26
9.1.13. <i>Restaurering/gjenoppbygging av gamle gjerdeplasser, gammer o.l. uten næringsmessig funksjon</i>	27
9.1.14. <i>Uttak av materiale/ved til brensel i hytter, gammer o.l.</i>	28
9.1.15. <i>Uttak av materiale/virke til reparasjoner av lovlige innretninger (gjerder o.l.)</i>	29
9.1.16. <i>Uttak av materiale/virke til ny-oppføring av tillatte innretninger (hytter, lavoer, gammer, gjerder o.l.)</i>	30
9.1.17. <i>Uttak av materiale til handverk; rilkuler, bark, never, tæger o.l.</i>	30

9.1.18. Jakt/fangst/fiske.....	31
9.2. FORVALTNING AV REINDRIFTAS INTERESSER I VERNEOMRÅDENE.....	32
9.3. ANDRE TEMA	32
9.3.1. Svensk reindrift.....	32
9.3.2. Aktiviteter fra samfunnet utenfor reindriften	32
9.3.2.1. Markedsføring av verneområdene.....	33
9.3.2.2. Tilrettelegging for friluftsliv	33
9.3.2.3. Eksisterende hytter	33
9.3.2.4. Motorferdsel	34
9.3.2.5. Utleie av hytter/motorferdsel	34
9.3.2.6. Skogsdrift/skogsbilveger	34
9.3.2.7 Annen beitebruk/motorferdsel.....	35
9.3.2.8. Jakt og fiske. Bruk av hund	35
9.3.2.9. Rovvilt.....	35
9.3.2.10. Gjerder.....	35
9.3.2.11. Reiseliv, bruk av hest og trekkhund	36
9.3.2.12. Kulturvern/skjøtselstiltak	36
9.4. GRENSER FOR VERNEOMRÅDENE M.M.	36
9.5. LOKAL ELLER SENTRAL FORVALTNING?	37
10. HVA SKJER UTEN VERN?.....	37
AKTUELL LITTERATUR.....	38
VEDLEGG SOM OPPBEVARES VED MILJØVERNAVDELINGENE	39

1. Innledning

Bakgrunnen for denne utredninga er krav om konsekvensutredning fra ulike hold i forbindelse med behandling av melding om igangsetting av planarbeidet for parkene fra Fylkesmennene i Nord-Trøndelag og Nordland.

På grunnlag av forslag fra Fylkesmennene og Direktoratet for Naturforvaltning, godkjente Miljøverndepartementet ved brev av 29. september 1997 at det gjennomføres konsekvensutredning for reindrift - samisk næring, skogbruk og geitsetring i Simskardet.

Denne utredninga tar for seg reindrift - samisk næring i berørte distrikt ved utvidelse av Børgefjell nasjonalpark i Nord-Trøndelag og Nordland fylker. Det sier seg sjøl at reindrift som er den dominerende samiske næringa i området, vil utgjøre det vesentlige av utredninga.

Rettighetsspørsmål og forholdet mellom Naturvernloven og samiske rettigheter ligger etter Miljøverndepartementets brev av 29. september 1997, utenfor ramma for utredninga.

Fra Fylkesmennene er det pekt på felt der verneforskriftene teoretisk kan få innvirkning for reindrift og samisk næring sett i forhold til dagens situasjon. Her nevnes bl.a:

- Beitetrykk antall beitedyr
- Begrensning av motorferdsel sommer og vinter
- Begrensning i bruk av luftfartøy
- Forbud mot oppføring av gjeterhytter
- Begrensning for oppføring av anlegg og gjerder
- Begrensning for uttak av brensel og annet trevirke.

Fra Fylkesmennene i Nord - Trøndelag og Nordland er det antydnet utredningsprogram, og i samråd med berørte reinbeitedistrikt lagt fram utkast til forvaltningsregimer der ulike alternativer er skissert.

I forbindelse med arbeidet har jeg deltatt på møte med representanter for berørte kommuner og andre interesser på Namskogan, hatt møter med representanter for berørte reineiere, gjennomført befaring med snøscooter, og på ski sammen med representanter for distriktene, vært i kontakt med Miljøvernavdelingene og Reindrifftsforvaltningen i de to fylker, og fått diverse opplysninger fra berørte kommuner. Jeg har under arbeidet også gått gjennom en del historisk materiale om reindriften, og diverse utredninger om naturforholdene i det aktuelle området.

Om min bakgrunn kan opplyses at jeg er sivilagronom, og har vært lappfogd/reindrifftsagronom i Troms i 10 år, naturvernkonsulent i Troms i fire år, og sekretær for Ressursutvalget for Finnmarksvidda i tre år. Siden 1982 har jeg drevet som utreder/konsulent i reindrifftsspørsmål, og har i den forbindelse hatt oppdrag i alle reindrifftsområdene.

2. Sammendrag

Miljøverndepartementet har fastsatt at det skal gjennomføres konsekvensutredning for reindrift-samisk næring i forbindelse med planene om nye verneområder i tilknytning til Børgefjell nasjonalpark.

Gjennom århundrer har samene i det vesentlige vært aleine om å nytte disse fjellområdene i si næring. Reindrift slik vi kjenner den, har vært drevet her i minst 500 år. Gjennom de siste 200 år har kolonisering av landet, og større og mindre inngrep og aktiviteter bit for bit redusert reindrifas næringsgrunnlag.

Reindriften har gjennomgått store endringer de siste 50 år, og den har i dag tatt i bruke en rekke tekniske hjelpemidler, og er blitt mekanisert.

To norske reinbeitedistrikt, Byrkijø og Østre Namdal, samt tre svenske samebyer driver reindrift i de aktuelle områder. I de norske distriktene er det 13 driftsenheter med til sammen ca. 5000 rein. Svensk reindrift har beiterett i grenseområdene i tida 1. juli - 1. september.

Verneområdene nyttes i første rekke som vår-, sommer- og høstbeite. Reindriften har gjeterhytter og nødvendige arbeidsgjerder i ulike deler av de foreslåtte verneområdene. Det er ført opp grensegjerde som skiller norsk og svensk reindrift.

Konsekvensene for reindriften som følge av eventuelt vern, vil avhenge av hvilke forvaltningsregimer som velges på de ulike felt. Totalforbud mot motorferdsel på bar mark, og forbud mot oppføring av nye anlegg i reindriften, vil under dagens forhold gjøre det vanskeligere å drive ei velordna reindrift her.

Med vernebestemmelser som tilpasses reindrifas behov, vil den stort sett kunne drive som i dag uten for store problem.

Prøveprosjektet med hest i reindriften som er startet i Østre Namdal, bør gjennomføres for å se om hest kan erstatte motorkjøretøy i næringa.

Redusert motorferdsel fra folk utenfor reindriften, og stans i all hyttebygging vil tjene reindriften. Fører vernet til økt ferdsel i områdene, gir det ulempe for næringa.

For reindriften er det en fordel om høst- og vinterjakt, spesielt jakt med hund, kan forbys i sentrale høst- og vinterbeiter for rein.

For å sikre verdifulle høst- og vinterbeiter med fjellskog for reindriften, foreslås at verneområdet i nord utvides i nordøst slik at øvre del av Harvassdalen kommer med i vernet.

Mer lokal forvaltning av verneområdene vil neppe tjene reindriften.

Vern av områdene vil bidra til å sikre næringsgrunnlaget for reindriften på sikt.

3. Kort beskrivelse av området

Børgefjell nasjonalpark omfatter et fjellområde på 1107 km² fra riksgrensa og vestover i grenseområdene mellom Nord-Trøndelag og Nordland. I Nordland, langs nordgrensa mot Susendalen, og i vest langs vestgrensa, er det foreslått utvidelser/nye verneområder. På Nord-Trøndelagssida er det foreslått utvidelser i sørøst, øst for Namsvatnet, og i vest ved Namskroken. Med disse utvidelsene vil verneområdene totalt bli ca 1540 km².

I Nordland ligger verneområdene i Grane og Hattfjelldal kommuner, og i Nord-Trøndelag i Røyrvik og Namsskogan kommuner. Eksisterende park og de foreslåtte verneområdene består av et fjellmassiv med topper opptil 1700 m.o.h.. Inn i, og gjennom dette massivet skjærer flere større og mindre fjelldaler og skar. Området er rikt på vatn, vassdrag og i tilknytning til dem, myrområder. I vest har en også mindre isbreer. I verneområdet mot Susendalen og i vest ved Namskroken kommer det inn en del skog. I sørøst er det begrensede skogressurser. Nasjonalparken og de foreslåtte verneområdene har stor zoologisk interesse.

Geologien i området er variert. Her er innslag av grunnfjellsbergarter, kambro-siluriske sedimentærbergarter og eruptive bergarter. Klima varierer en god del. Mens årsnedbøren i vest kan være mer enn 1100 mm, kan den ved riksgrensa i øst være under 500 mm. På vinteren er temperaturen lågere i øst enn i vest. Geologien og klima påvirker vegetasjonen og dermed også beite og beiteforholdene for reinen i området.

Både i den eksisterende nasjonalparken og i de foreslåtte verneområdene, er det rikt på kulturminner som forteller om samisk bruk over lang tid.

I tilknytning til det foreslåtte verneområdene sørøst for parken er området på svensk side vernet.

4. Reindriften utvikling i området/kort historisk oversikt over samisk bruk av landet

I innledningen til rapporten fra registreringene av samiske kulturminner i de foreslåtte verneområdene, utvidelse av Børgefjell nasjonalpark, Hartkjølen nasjonalpark og Verdalen, Snåsa og Lierne nasjonalpark, skriver Sverre Fjellheim følgende:

Disse planene omfatter store og sentrale samiske områder. I samisk historisk perspektiv er disse områdene verken «villmark» eller urørte naturområder. Dette landskapet har samer bebodd og brukt i århundrer. I lange historiske epoker har samene i alt vesentlig vært alene om bruk av de områdene som det nå utarbeides verneplaner for. Samene kan vise til en kontinuitet i bruk av dette landskapet fra fangstsamfunn via reindriftnomadisme fram til dagens reindrift. Næringstilpassing, livsform og materialbruk gjør at sporene av denne virksomheten i dag er svake, ja i stor grad usynlige.

Kulturminnene som forteller historia; fangstanlegg med groper og ledegjerder, offerplasser og hellige fjell (arvefjell) som gikk i arv, er for en del fra epoken før kristen tid. Det er glidende overganger fra fangst- og veidekulturen til tamreinhold og tamreindrift. Det som kalles intensiv tamreindrift, var utviklet på slutten av 1400-tallet i det sørsamiske området. Da var reinmelkhusholdet sentralt. Samebyene (sørsamisk sijte) var på den tiden etablert. Disse dannet i sin tid grunnlaget for distriktsinndelingene som kom på slutten av 1890-tallet.

På 1600- og 1700-tallet var reinhjorden sørsamenes viktigste kapital. Karakteristiske trekk ved den sørsamiske reindriften på den tida var i følge Sverre Fjellheim:

- Familiene flytter med reinflokkene mellom basisområder i et årlig repeterende system.
- Familien bor i torvgammer eller telt hele året.
- Reinen er svært tam, og normalt under kontroll hele døgnet.
- Reinen melkes og brukes som kløv og trekkdyr.
- Det lages ost av reinmelka, både til eget bruk og salg, og noe lagres i kagger i jorda for bruk året etter.

- Reinen gir råstoff til både mat og klær. Klær, sko, hansker, seletøy for rein m. m. syes med senetråd.

Ved inngangen til 1900-tallet får vi dramatiske endringer i reindriften med overgang fra intensiv reindrift med små hjorder til ekstensiv reindrift med store hjorder og mindre gjeting. Denne utviklinga starta på svensk side, og spredde seg over på norsk side ved at store, voksende hjorder kom over på norsk side, og delvis fortrenget norsk reindrift. Bakgrunnen for utviklinga var bl.a. kolonisering i de samiske bruksområdene. Kolonistene beslagla områder/steder samene hadde brukt gjennom århundrer, og de blei trent lengre inn i fjellet. Bortfallet av det såkalte skattelandet, arealer samene hadde forpaktet, gjorde det også vanskeligere for dem. Myndighetenes politikk, bl.a. oppdeling i reinbeitedistrikt, påvirka også driften, og gjorde det vanskeligere å opprettholde de gamle driftsformene.

I hele det sørsamiske reindriftsområdet, og dermed i de planlagte verneområdene er det fullt av kulturminner som forteller om den intensive reindriftsperioden. Mange av disse kulturminnene ligger på mark som i dag er oppdyrket eller på annen måte tatt fra reindriften. Den historiske utviklinga viser at reindriften gradvis er trent tilbake fra gamle bruksområder og at nye utnyttelsesformer har kommet inn i samenes kjerneområder. Samfunnsutviklinga med turisme, motorferdsel, jakt og fiske, hyttebygging, kraftutbygging, skogsbilveger, moderne skogbruk m.m., og manglende politisk vilje til å ta hensyn til reindriftas behov, har gjort at den som oftest har blitt den tapende part.

I løpet av 1900-tallet har reindriften gått over fra naturalhushold til pengehushold og lagt om slik at kjøttproduksjonen er helt dominerende. Næringa har i stor grad tatt i bruk tekniske hjelpemidler, og hytta har erstatta teltet og gammen. Reinen som trekk- og kløvdyr, og delvis beina, skiene og hunden er erstatta av traktoren, snøscooteren, motorsykkelen og helikopteret. Reingjerder har i enkelte høver overtatt gjeterens plass.

Grensa mellom nasjonalstatene har gjennom historia ikke vært sett på som ei grense innad i den sørsamiske reindriften. Norsk reindrift har vinterbeitet i Sverige, og svensk reindrift har sommerbeitet i Norge. Enkelte ganger kan grensa ha virket negativt på ei økologisk utnytting av ressursene i området. I dag skjer gjensidig beiting over grensa på grunnlag av Reinbeitekonvensjonen med Sverige.

5. Områdevern og reindrift

Områdevern og reindrift har på noen områder sammenfallende interesser. Vern av områder som reindriften nytter, kan sikre dem mot naturinngrep, og aktiviteter som medfører tap og ulemper, og reduserer grunnlaget for næringa.

Reinen er vår for forstyrrelser og uro i beitelandet. Dersom vern reduserer trafikken av mennesker og andre aktiviteter i områdene ved for eks. forbud mot allmenn motorferdsel i og utenfor løyper, er det positivt for reindriften. Medfører vernet derimot tilrettelegging for friluftsliv og økt trafikk i sentrale områder for reindriften, betyr vernet ulemper for næringa.

Forbud mot jakt, spesielt jakt med hund på høsten og vinteren, vil i de fleste tilfeller være til stor nytte for reindriften. Det kan bl.a. redusere reindriftas arbeid med samling av rein, og dermed reindriftas bruk av motoriserte kjøretøy på høsten.

På den annen side kan områdevern også legge begrensninger som gjør det vanskeligere å drive reindrift. Forbud mot oppføring av sperregjerder mellom distrikt og sijth/grupper, kan medføre større spredning av reinen, og dermed fare for sammenblanding med nabosijth eller -distrikt. Dette kan i neste omgang føre til merarbeid for brukerne.

Eventuelle begrensninger for oppføring av arbeidsanlegg for reindriften, kan også bety ulemper og gjøre det vanskeligere å modernisere driften.

Redusert bruk av motorkjøretøy, kan der motorkjøretøy på bar mark er vanlig, bety vansker med å få samla dyrene til bestemte tidspunkter og gi merarbeid.

Rovdyr er i mange høver et problem for reindriften, og redusert mulighet for uttak av rovdyr som gjør skade, blir av reindriften sett på som en ulempe.

Reindriften bruk av arealene kan i en del høver gå ut over naturgrunnlaget, og dermed redusere verneområdenes verdi som urørt natur. Sjøl om reinen er en naturlig del av naturen, kan den gjøre skade på den når belegget av rein blir for stort. Overbeiting kan gi skade på vegetasjonen og endre den over tid. Stort belegg av rein kan også medføre tråkkskade i form av stier og nedtrampet mark. Spesielt kan en se dette i tilknytning til sperregjerder, og på steder der det er trange passasjer for reinen.

Reindriften sperregjerder er fremmedelementer i naturen, og kan ved siden av at de medfører tråkkskader, påvirker dyretrekk og fører til skade på dyre- og fuglelivet. På den annen side kan sperregjerder også beskytte utsatte beiter, spesielt lavbeiter, mot for stort beitepress og tråkkskade.

Reindriften øvrige anlegg kan sjølsagt også medføre skade på naturen, men disse vil som oftest være begrenset til mindre områder.

Reindriften motorferdsel, både i forbindelse med arbeid med rein og i forbindelse med transport, kan ved planlagt og fornuftig bruk begrenses slik at skadene av virksomheten blir beskjedne.

På den annen side er det klart at all aktivitet i naturen kan medføre skade/slitasje på den. Ut fra dette må vi akseptere en del slitasje på naturen dersom vi aksepterer reindriften rett til å nytte utmarksområdene. Det meste av den slitasje reindriften påfører naturen, leger naturen over tid.

Gjennom Reindriftenavtalen skjer det på flere felt økonomiske overføringer til reieneierne og distriktene. Disse overføringene betinger effektivisering av næringa, og det stilles krav om bl.a. godkjente slakteanlegg, slakteuttak, slaktetidspunkt, veiing av levende dyr og planer for driften som skal følges, om næringa skal få full uttelling. Disse forhold gjør at reindriften for ikke å tape nødvendige tilskott, blir satt under press, og i større grad blir avhengig av tekniske hjelpemidler. I de tilfeller et vern medfører at reindriften ikke kan ta i bruk nødvendige tekniske hjelpemidler, for eks. motorkjøretøy på bar mark eller helikopter i forbindelse med samling, kan det i verste fall føre til tap av tilskott for næringa.

Utformingen av vernebestemmelsene avgjør om vern er til fordel for reindriften eller ikke.

6. Reindrift og inngrep/aktiviteter

Reindriften er var for inngrep og aktiviteter, og et hvilket som helst inngrep i beitelandet, vil kunne påvirke næringa. Virkninga har sammenheng med en rekke forhold, og her kan bl.a. nevnes:

- hvor og i hvilke type beiteland skjer inngrepet
- når skjer inngrepet/aktiviteten i forhold til reindriften bruk av området
- berøres flytte og trekkleier, og fins alternative leier
- hvordan påvirker inngrepet/aktiviteten arbeidet med reinen
- hvordan påvirker inngrepet/aktiviteten beitelandet
- hvordan påvirkes reinen av inngrepet/aktiviteten
- reinens kondisjon, tamhet og beiteforholdene på stedet.

Inngrep og aktiviteter kan medføre tap eller dårligere utnyttelse av beitelandet, økt energiforbruk hos dyrene, og dermed økte tap, reduserte slaktevekter, merarbeid, økt motorisert ferdsel og økte kostnader.

Inngrep som berører flytte- og trekkleier for rein, kan gjøre det umulig å utnytte enkelte beiteområder. Her vises spesielt til §10 i Lov om reindrift av 1978 som bl.a. sier:

Reindriften flytteleier må ikke stenges, men Kongen (Landbruksdepartementet) kan samtykke i omlegging av flytteleier når berettigede interesser gir grunn til det. Eventuell skade som følger av omlegging av flytteleier eller åpning av ny flytteleier erstattes etter skjønn, hvis enighet ikke oppnås. Kongen kan bestemme at også fastlegging i detalj av den nye flytteleier, skal overlates til skjønnet.

Når det gjelder inngrep og reindrift, viser jeg også til Småskrift nr. 2 1991 fra Reindriftenforvaltningen som legges ved denne rapporten (ikke trykt vedlegg).

Vern av områder fører normalt ikke til inngrep av noen betydning, men det kan medføre aktiviteter, bl.a. i form av mer ferdsel i verneområdene.

Ser vi på reinbeiteområdene generelt, kan de sammenlignes med villmarksområdene i Norge. Kart som viser reduksjonen av disse i løpet av de siste 100 år, uttrykker, satt på spissen, på en måte også reduksjonen i naturgrunnlaget for reindriften. I tillegg kommer at det som på nevnte kart er betegnet som villmarksområder, i dag ofte har større trafikk av mennesker som kan påvirker reindriften.

Gjennom denne utviklinga har reindriften vært den tapende part. Dette gjør at reindriften ser på alle endringer av dagens tilstand i beiteområdene som en trussel mot dens nærings- og rettsgrunnlag.

Dersom vernevedtak og verneforskrifter, kan redusere og hindre inngrep og aktiviteter i reinbeiteområdene, kan det på sikt være med på å sikre grunnlaget for næringa sjøl om vernevedtak på den annen side også kan gjøre driften vanskeligere.

7. Reindrifta i verneområdene

7.1. Reindrifta i berørte distrikt

Eksisterende nasjonalpark og foreslåtte verneplaner berører direkte to distrikt; Byrkije (Børgefjell) i Nordland reinbeiteområde, og Østre-Namdal i Nord-Trøndelag reinbeiteområde. Grensa mellom reinbeiteområdene som ikke følger fylkesgrensa, går et stykke inn i Nordland. De svenske samebyene Frostviken Norra, Vilhelmina Søndre og Vilhelmina Norra har i henhold til Reinbeitekonvensjonen med Sverige rett til beite i perioden 1. juli -1. september i østre del av Børgefjellområdet. Det er bare i nordøst at svensk reindrift kommer inn i planlagt verneområde.

Byrkije reinbeitedistrikt som er på 1670 km², omfatter de deler i Nordland reinbeiteområde som ligger innenfor den foreslåtte vernegrensa. Eksisterende og foreslått verneområde i Nordland, omfatter rundt halvparten av distriktet.

De deler av eksisterende og foreslått verneområde som ligger i Nord-Trøndelag reinbeiteområde, inngår i Østre-Namdal. Distriktet er totalt på 6607 km², og verneområdene utgjør bare en mindre del av det. Denne delen utgjør imidlertid det mest sentrale sommerbeitet.

Høgste reintall for Byrkije er av Reindrifststyret satt til 900 pr. 1/4. under forutsetning om heilårsbeiting i distriktet. Konvensjonsbeitet i Sverige gir rett til 1500 rein. Pr. 1/4-97 var det to driftsenheter med fem personer, og til sammen 1079 rein i distriktet. Høgste reintall for Østre-Namdal (Hartkjølen ikke medregnet) er av Reindrifststyret satt til 3200 rein pr. 1/4. Pr. 1/4-97 var det 12 driftsenheter med 48 personer, og til sammen 4147 rein i distriktet (Hartkjølen medregnet). Ei av driftsenhetene driver for seg sjøl sammen med svensk reindrift sørøst i distriktet, i Hartkjølen, hele året.

Begge distriktene hadde tapsprosent på 14 driftsåret 96/97. Kalvene utgjorde største delen av tapet, og tapsårsaken er i det vesentlige rovvilt.

Slakteuttakene pr. dyr ligger i begge distrikter betydelig over middels for de respektive reinbeiteområder. Kalver utgjør rundt 80 % av slaktedyrene i begge distriktene. Slaktevektene for kalv for driftsåret 96/97 var for Byrkije 22,9 og for Østre-Namdal 22,6 kg.

Jeg har her vist til tall for et enkelt år, men en må være klar over at disse tall kan variere en god del fra år til år avhengig av driftsforholdene det enkelte år. Reindrifta er heller ikke statistisk, og det skjer derfor stadig endringer i næringa.

7.2. Driftsforløp og beitebruk

7.2.1. Byrkije

Distriktet er heilårsdistrikt, men nyttes mest som sommerbeite. De fleste vintre er reinen på vinterbeite i Sverige ned mot Bottenvika. Flytting til Sverige skjer ved bruk av bil i løpet av desember, og tilbakeflyttinga skjer i siste halvdel av april. En del år, når beiteforholdene i distriktet og i Sverige tilsier det, kan reinen beite i Norge hele vinteren.

Fjellområdene i vestre og søndre deler av distriktet er sentrale sommer- og høstbeiter. Vær og vindretning har mye å si for hvilke områder som nyttes til ulike tider. Områdene sørvest for Susendalen, og områdene lengst vest i distriktet, nyttes mye på våren. Lågfjellsområdene på begge sider av Susendalen er mye nytta på høsten. Når reinen beiter i distriktet på vinteren, blir store deler av distriktet nytt avhengig av beiteforholdene, men lågere områder med fjellskog er spesielt viktig.

Reindriften i distriktet nytter motoriserte framkomstmidler både sommer og vinter, og helikopter til enkelte samlinger. Barmarkskjøretøy er spesielt viktig for å unngå sammenblanding med svensk reindrift, og nabo-distriktene i sør og vest. Da distriktet ikke har naturlige grenser til naboene og lite arbeidskraft, er de i dagens situasjon helt avhengige av å nytte motorkjøretøy på bar mark. Dagens reindrift i distriktet vil neppe kunne overleve uten disse.

Distriktet har slakteplass nord for austre Laupskardelva ca. 3 km vest for Sørgård. Ved Harvasstua har distriktet også gjerdeanlegg. Distriktet har sommerboplass med merkegjerdene i nordenden av store Kjukkelvatnet, og flere mindre arbeidsgjerder som nyttes i forbindelse med merking og skilling av rein.

Distriktet har gjeterhytter i ulike deler av distriktet. Disse letter arbeidet, og er med på å redusere bruken av motorkjøretøy i næringa.

Fra tidligere er det gjennomført en rekke større og mindre inngrep og utbygginger som har medført negative konsekvenser for reindriften i distriktet. Her kan bl.a. nevnes; vegbygging, skogsbilveger med skogsdrift, turisme med hyttebygging, motorferdsel (i første rekke snøscooter) og utfart i deler av distriktet.

Disse inngrep, og en rekke andre virker hver for seg, og i et samspill inn på reindriften, og skaper ulemper og problemer for den.

I nasjonalparken og de foreslåtte verneområdene er det få tekniske inngrep.

Bruken av verneområdene.

Som nevnt nyttes nasjonalparken og de foreslåtte verneområdene som vår-, sommer- høst- og vinterbeite for rein og en viser her til det som er sagt foran.

Distriktets slakteplass ligger like utenfor arbeidsgrensa for det foreslåtte verneområdet, nord for austre Laupskardelva. Sommerboplass med merkegjerdene ligger ved store Kjukkelvatnet i eksisterende nasjonalpark.

Distriktet har flere permanente og midlertidige gjerdeplasser som nyttes i forbindelse med merking og skilling av rein i ulike deler av eksisterende og foreslått verneområde. Reindriften har 7 gjeterhytter/ gammer innenfor verneområdene.

Reineierne nytter som nevnt barmarkskjøretøy i forbindelse med arbeidet med rein både i eksisterende og foreslåtte verneområder. Om det er gitt formell tillatelse til bruk i nasjonalparken, er uklart for meg.

7.2.2. Østre-Namdalen

Distriktet er heilårsdistrikt, men eksisterende og foreslåtte verneområder nyttes i første rekke som vår-, sommer- og høstbeite. Den vestre del av distriktet som nyttes som vinterbeite, omfatter arealene mellom Snåsavatnet, Namdalseid, Namsen og E 6. Den østre del av distriktet som er vår-, sommer-, høst- og delvis vinterbeite, omfatter i grove trekk de deler av Nord-Trøndelag reinbeiteområde som ligger øst for Namsen og nord for Sanddøla til grensa ved Rengen, og litt i Nordland langs fylkesgrensa.

Store deler av distriktet er fjellvidde, men her er også store områder med skog i den vestre delen, i dalførene og rundt de store sjøene. Den vestre del av distriktet er ut fra geologiske og botaniske forhold best egnet som vinterbeite. Fjellområdet i de nordøstre deler av distriktet er fra naturens side best egnet som sommerbeite.

De 11 driftsenhetene i nord er delt i to grupper, Jåma-/ Dergagrappa og Steinfjellgruppa. Flytting til vinterbeitene i vest skjer normalt i tida november - januar og reinen beiter her til midten av april da den flyttes østover. Enkelte dyr som blir igjen på vinterbeitet, trekker normalt østover seinere på våren og sommeren.

På våren og sommeren har Steinfjellgruppa reinen vest for de store sjøene mot Namdalen, nord til Store Namsvatnet og inn i Børgefjell. Jåma-/ Dergagrappa holder sin rein øst for de store sjøene nordover til Børgefjell på våren og sommeren. Ut over høsten og tidlig på vinteren holder begge gruppene reinen i området rundt de store sjøene. Her samler reineierne reinen før flytting til vinterbeitene.

Flytting til vinterbeitene vest for E6 skjedde tidligere ved at reinen blei drevet. Inngrep og ulike forhold har de seinere år gjort at reinen blir transportert med bil. Vårflyttinga skjer for begge grupper ved at reinen drives østover til sommerbeitene.

På vinterføre nytter reineierne snøscooter i arbeidet med reinen. Bruk av motorkjøretøy på bar mark er vanlig i distriktet. Helikopter nyttes til samling av rein i forbindelse med slakting og flytting.

Distriktet har nødvendige anlegg for utøvelse av reindrift, beitehager, arbeidsgjerder og opplastingsplasser for flytting av rein m.m i ulike deler av distrikt. Distriktets sommerboplass ligger i nordøstenden av Namsvatnet tett utenfor vernegrensa.

Fra tidligere er det gjennomført en rekke større og mindre inngrep og utbygginger som har medført negative konsekvenser for reindriften i distriktet. Her kan bl.a. nevnes; vegbygging, kraftutbygging, gruvedrift, skogsbilveger med skogsdrift, turistutbygging med hytteområder, skianlegg, motorferdsel (i første rekke snøscooter) og stor utfart i deler av distriktet. Disse inngrep, og en rekke andre virker hver for seg, og i et samspill inn på reindriften, og skaper ulemper og problemer for den.

Innen verneområdet og de foreslåtte verneområder er det få tekniske inngrep.

Bruken av eksisterende og foreslåtte verneområder.

Høgfjellsområdene i eksisterende park er i første rekke sommerbeite, men søndre og vestre deler av eksisterende park er også viktige høstbeiter. Det foreslåtte utvidelsesområde sør for Orreelva er sentralt sommer - og høstbeite. I år med vinterbeiting i fjellet er lågfjellsområdene mest nytta.

Distriktet har permanent merkegjerd ved Sapmanelva. Det foreligger planer om bygging av beitehage i tilknytning til merkegjerdet her. Ved østenden av Orrevatnet, på grensa mellom eksisterende nasjonalpark og foreslått utvidelsesområde, har distriktet også arbeidsgjerde og beitehage. Her blir det både foretatt kalvmerking og skilling av rein. Her er gammer, buer og i tillegg nyttes lavo.

Rundt i nasjonalparken og i foreslåtte utvidelsesområde har distriktet flere gjerdeplasser som nyttes i forbindelse med kalvmerking og skilling av rein når det er behov for det. Innenfor området har distriktet 7 hytter og gammer som nyttes i arbeidet med reinen.

Reineierne opplyser at de nytter barmarkskjøretøy i forbindelse med arbeidet med rein både i nasjonalparken og foreslåtte verneområder. Om det er gitt formell tillatelse til dette i nasjonalparken, er uklart for meg.

7.2.3. Svensk reindrift

Som nevnt har svensk reindrift rett til sommerbeite i de østre deler av eksisterende nasjonalpark og det foreslåtte verneområdet i nord. Området er avgrenset av sperregjerde som i grove trekk går slik: Fra riksgrensa sør for riksrøys nr. 206 B vestover mot ø. Tiplingen og sørover vest for Råtnoennjueie, sørover øst for Rotnan og Råtnoenjohka til Ranserdalen, sørøstover denne og videre sørover til bijjie Jitnamenjaevrie, videre sørover til vestre Sipmeksjøen og herfra langs vassdraget til grensa.

I tilknytning til sperregjerdet er det fire arbeids- og gjeterhytter. Utskilling av rein skjer i tilknytning til midlertidige skillegjerd eller til et av de mer permanente arbeidsgjerdene i distriktene.

7.3. Beitepress; rein, sau og andre husdyr

I de foreslåtte verneområdene, som utgjør deler av de berørte distriktene, beiter litt sau og noen geiter i tillegg til rein. Det meste av arealet i verneområdene er beitegranska. Resultatet fra disse, reintallet samt dyrenes kondisjon og vekt tyder på at det er rikelig med godt sommerbeite i området. Om det fins områder innenfor de foreslåtte verneområdene der beitepresset har ført til skade på naturen, har jeg ikke hatt høve til å undersøke, men under befaring i mai registrerte jeg sterk nedbeiting på rabber øst for grensegjerdet i området mot Harvassdalen. Reineierne opplyser at disse områdene er sterkt nedbeitet av store mengder svensk rein tidligere, men at situasjonen har bedret seg de siste år. Vinterbeitene i området er begrenset, men det skyldes i første rekke de klimatiske forhold.

8. Verneforslagene

Forslagene går ut på utvidelse av Børgefjell nasjonalpark i sørøst, vest og nord. Det er tre atskilte områder på til sammen ca. 500 km som er planlagt vernet. I sørøst er det fjellpartiet sør for Orreelva-Orrevatnet som er planlagt vernet. Her er det i første rekke zoologiske interesser som begrunner vernet. I vest er det området ved Namskroken. Her foreslås parkgrensa flyttet fra Namsen-Storelva-Rørskardelva til fjellryggen vest for vassdragene. Langs hele nordgrensa foreslås vernegrensa flyttet fra ca. 10 km i vest til ca. 5 km i øst lengre nord. Dette gjør at en i nordvest får et høgfjellsparti med isbreer vernet. Et skog- og myrområde i Mjølkedalen-Haustlegran-Østre Tiplingen blir også tatt med.

9. Verneforslagene og konsekvenser for reindriftsamisk næring og natur (positive og negative)

I Miljøverndepartementets brev av 29. september 1997 er det uttalt at det er virkninga for dagens bruk fra reindriften som skal utredes. Når jeg i det etterfølgende vurderer konsekvensene av vern, tar jeg utgangspunkt i standardforskrifter for nasjonalparker, eksisterende forskrifter for Børgefjell nasjonalpark og de drøftinger som har vært mellom berørt reindrift og Fylkesmannens miljøvern avdeling i de to fylker om mulige forvaltningsregimer. Min kjennskap til andre verneområder, og praktisering av vernebestemmelser der, har også betydning for vurderingene. Jeg forutsetter også at verneforskriftene for de ulike delområdene blir mest mulig lik, og tilpasses forskriftene for nasjonalparken som skal revideres.

9.1. Aktuelle forvaltningsregimer

9.1.1. Driftsopplegget for berørte distrikt/grupper

Reindriften i berørte distrikt har levd med eksisterende nasjonalpark i 35 år, og har utviklet seg på en god måte denne tida. Det skulle tilsi at den også i framtida vil være i stand til å tilpasse driften til vernet, og kunne følge det driftsopplegg de i dag har. Men det betinger at verneforskriftene for områdene tilpasses reindriftas behov på sentrale felt for den.

9.1.2. Motorferdsel på vinterføre

Skaden på naturen av motorferdsel på vinterføre er beskjeden, men dersom omfanget av denne ferdsel øker ut over dagens, vil eventuelle skader øke. Faren for skade er størst ved mye aktivitet i følsomme biotoper på våren, mai - juni.

Under forutsetning at reindriftas kjøring bare skjer i tilknytning til utøvelse av reindrift, vil den neppe bli av et slikt omfang at den reduserer vernet.

Kjøring for kjøreopplæring bør ikke være noe problem da slik kjøring kan foregå utenfor verneområdene.

Her antydes to mulige forvaltninger:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse.

Alt.1 tilsvarer dagens situasjon og medfører ingen innskrenkninger for næringa.

Alt.2 er vanskelig å vurdere, men dersom all nødvendig kjøring i tilknytning til næringsutøvelse tillates, vil virkninga være den samme som for alt.1. På den annen side vil alternativet medføre mer byråkrati. Forutsetter alternativet at en skal kunne gripe inn og begrense omfanget av kjøring i næring, vil det kunne medføre ulemper for næringa avhengig av omfanget av innskrenkningene. Det er lite sannsynlig at alternativ 2. vil kunne begrense eventuelle skader på naturen vesentlig i forhold til alternativ 1.

Når det gjelder begrepene utøver og næringsutøvelse i forbindelse med motorferdsel, vil det by på problem å legge annen forståelse i dette enn det som følger av Reindriftsloven, og dens forskrifter på dette punkt.

9.1.3. Motorferdsel på bar mark

Motorferdsel på bar mark medfører generelt større skader i naturen enn motorferdsel på snødekt mark. Omfanget av skaden avhenger av flere forhold; lende, vegetasjon, dyreliv, type kjøretøy, omfang og tidspunkt for kjøring m.m.

Kjøring i myrlendt lende og på vegetasjon som tåler lite tråkk, kan medføre stygge sår og skade. Beltekjøretøy i tørr lavmatte betyr knust lav og skadet lavbeite. En motorsykel setter spor i myr, men trenger ikke gjøre skade i lende som har slitesterk vegetasjon. Skader som oppstår på grunn av kjøring, kan også forsterkes ved erosjon som følge av vind og nedbør. Mange av kjøretøyene som nyttes på bar mark i reindriften, er ikke avhengig av stier, men kan ferdes over store områder.

Her er følgende alternativer antydnet:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse med utgangspunkt i områder/leier, omfang (antall kjøretøy), tidspunkt, og arbeidsoppgaver.
3. Motorferdsel er forbudt.

Alt.1 kan medføre skade på naturen dersom det er mange kjøretøy og det ikke legges band på bruken fra utøverne.

For reindriften kan alternativ 1 i første omgang virke enkelt og fordelaktig, men av det som er nevnt foran, framgår at også reindriften kan skades av for mye bruk av motorkjøretøy. Et annet forhold som også har betydning, er at dersom reindriften har fri adgang til bruk av barmarkskjøretøy, kan det føre til press fra andre næringer og grupper for å få samme betingelser. Slik driftsforholdene er i Børgesfjellområdet i dag, vil dette alternativet påføre reindriften her minst tap og ulemper.

Alt.2 gir mulighet for barmarkskjøring etter tillatelse fra forvaltningen.

Områder/leier.

Da reindriften har sine flytte- og drivingsleier, er det naturlig at det i enkelte områder er mer aktuelt for den å nytte barmarkskjøretøy enn i andre. Dersom en tenker på ei drivingslei for rein, må den ses på som et flytteområde. Når reinen drives etter ei slik lei, vil alltid noen dyr/små flokker forsøke å stikke av og må hentes inn. I slike høver er det motorsykkelen som gjør det når kjøretøy nyttes til slikt arbeid. Dette tilsier at bruk av motorkjøretøy i forbindelse med driving/samling av rein, betinger tillatelse i relativt store områder. Skal all samling også skje ved bruk av motorkjøretøy, må hele fjellpartiet der reinen beiter, kunne nyttes.

Det kan også være aktuelt å nytte motorkjøretøy for samling og driving av rein fra oppsamlingsområde og inn i arbeidsgjerde. Hovedsamlingen til oppsamlingsområde kan da skje uten bruk av motorkjøretøy. Oppsamlingsområde er gjerne et atskilt fjellparti i nærheten av et arbeidsgjerde.

Siste del av inndringa i arbeidsgjerde er en kritisk arbeidsoperasjon. For å sikre og lette dette arbeidet kan det være aktuelt å nytte motorkjøretøy i denne fasen. Dette betinger tillatelse til bruk av motorkjøretøy i et avgrenset område i tilknytning til arbeidsgjerdene. Kjøring vil til vanlig merkes lite i slike partier på grunn av at reintrakk vil dominere her.

Dersom motorkjøretøy skal nyttes i forbindelse med vanlig ettersyn og gjeting av rein, vil avgrensning av bruken til visse leier eller områder være av mindre verdi for reindrifta. Da har en behov for å kunne fare over hele partiet der reinen oppholder seg.

Gjelder behovet kjøring til og fra sommerboplass/gjerdeanlegg eller annet arbeidsanlegg, vil det være mulig å styre ferdsla etter ei lei eller et kjørespor. Det samme gjelder for transporter til slike anlegg.

Enkelte områder kan være mer følsom for motorferdsel på bar mark enn andre. Det kan være våtmarksområder, spesielle biotoper og lignende. I slike områder kan det være aktuelt å forby all motorisert ferdsel, mens det i områdene utenfor tillates ferdsel.

Et verneområde kan også deles i soner der ferdsel tillates, og der ferdsla ikke tillates. Grunnlaget for sonedelinga må være hva naturen tåler av slik ferdsel og reindrifas behov.

Omfang.

Begrensning av motorferdsel til et bestemt antall kjøretøy til enkelte arbeidsoppgaver er mulig, og ser ut til å virke. Dette kan brukes i kombinasjon med tillatelse til bruk i avgrensede områder. Antall kjøretøy som skal tillates, må avpasses mellom naturens tåleevne og reindrifas behov.

Tidspunkt.

Naturen er ikke like følsom til alle tider på året, og reindrifta har ikke like store behov for å nytte motorkjøretøy hele året. Dette gir muligheter til å begrense motorferdsla til bestemte tidspunkt, og dermed også til enkelte sentrale arbeidsoppgaver i næringa. Viktige tidsperioder for reindrifta er samling i forbindelse med kalvmerking på sommeren, slakting på høsten før springtida, og flytting.

Arbeidsoppgaver.

I dag kan motorkjøretøy på bar mark nyttes til en rekke arbeidsoppgaver i reindrifta. Foran har jeg vært inne på en del av dem. Når det gjelder bruken av motorkjøretøy til arbeid med reinen, varierer den mye fra distrikt til distrikt. Dette har for en del sammenheng med lende og topografi i distriktet, men også med holdninga til motorisert ferdsel hos reieneierne. Ettersyn, samling og driving av rein er fullt mulig uten bruk av motorkjøretøy og skjer i mange distrikt. Til vanlig vil dette ta lengre tid og kreve mer arbeidskraft enn ved bruk av motorkjøretøy.

I et distrikt med mye trafikk og uro som lett sprer reinen og lite naturlige grenser for den, vil det være større behov for å nytte motorkjøretøy til ettersyn enn i et distrikt med rolige beiteforhold. Andre forhold kan også gjøre at behovet for motorferdsel på bar mark varierer fra distrikt til distrikt.

Dagens reindrifftsanlegg er til vanlig større og mer kompliserte enn tidligere. Før var det mest vanlig å nytte materialer som fantes på stedet, for eks. skog. I dag er det tale om netting til gjerder og tyngre bygningsmaterialer.

Før var rein eller hest nytta til transport. I dag er dette ikke mulig. For anlegg med veg fram, er dette ikke noe problem, men der det ikke er tilfelle, er det nødvendig med motorisert transport. Skal slik transport tillates på bar mark, bør det bare tillates etter bestemte spor. Ved god planlegging og organisering er det i de alle fleste tilfeller mulig å gjennomføre slike transporter på frosset, snødekt mark på vinteren. Det vil sette få spor i lende, og ofte gå lettere enn på bar mark. Ligger sommerboplassen inne i et verneområde, er det behov for transport i det. Transporteres det meste inn på vinterføre, vil behovet på sommeren reduseres.

Motorferdsel på bar marker er relativt strengt regulert i Reindrifftsloven, og §10 pkt 3. sier følgende om dette: *adgang til bruk av nødvendig framkomst- og transportmidler i samsvar med stadfestet distriktsplan, jfr. §8 a første ledd. Bruk av terrenggående kjøretøy på bar mark skal begrenses mest mulig, og skal så langt mulig foregå i faste løyper som er kartfestet i planen. Motorisert ferdsl eller flyging inni områder fredet i medhold av lov 19 juni 1970 nr. 63 om naturvern (Naturvernloven) skal foregå i samsvar med fastsatte forskrifter om vern av vedkommende forvaltningsmyndighet i samråd med distriktsstyret og områdestyret.*

Dette tilsier at de reguleringer av motorferdsel på bar merk som forvaltningsmyndigheten eventuelt gjennomfører i verneområdene, må skje i samråd med reindriffts organ.

Alt.3. Dette alternativet vil medføre minst sår i lendet, men størst ulempe for reindrifta. Av det som er nevnt foran, går det fram at reindrifta i Børgefjell vil få store problem med et slikt vedtak, og at det vil virke ulikt i fra distrikt til distrikt avhengig av forholdene i det enkelte distrikt. På den annen side vil det være mulig å opprettholde reindrifta med dette alternativet, men den vil få store vansker med å tilfredsstillere de krav samfunnet stiller til ei økonomisk drift.

Konvensjonsgrensa mot Sverige der det kan gå langt ut på sommeren før grensegjerdet blir effektivt, og mangel på naturlige grenser mellom distriktene, fører til spesielt stort behov for bruk av motorkjøretøy for å unngå sammenblanding av rein i berørte distrikt. Alternativet vil neppe la seg gjennomføre i området.

Jeg ikke har hatt høve til å befare områdene på bar mark, kan jeg ikke uttale meg konkret om eventuelle skader av barmarkskjøring her.

Når det gjelder bruken av motorkjøretøyer, er reindriftas oppfatningen tydelig: Dette er en rett vi har i tråd med reindriftsretten. De peker også på at den reindriftspolitikken som føres, og de krav som stilles, gradvis tvinger fram mer bruk av motorkjøretøy på bar mark.

9.1.4. Bruk av helikopter/fly

Helikopter medfører normalt få fysiske sår i lende. På den annen side betyr helikopter mye uro og larm, og vil i en del tilfeller kunne medføre skade på dyrelivet i følsomme biotoper. Helikoptertrafikk medfører redusert trivsel for friluftslivet i natur der mennesker søker rekreasjon og stillhet. På den annen side er bruken av helikopter i reindrifta så liten at dette ikke vil ha nevneverdig betydning.

Helikopter nyttes en del til samling og driving av rein samt transport i de aktuelle distriktene. Det er antydning følgende alternativer her:

1. Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse med utgangspunkt i områder, tidspunkt og arbeidsoppgaver.
3. Motorferdsel er forbudt.

Alt.1 overlater i stor grad til reindrifta å bestemme omfanget av helikopterbruken i næringa. Overdrevet bruk av helikopter vil gi negative signaler, og dermed økt press fra andre brukergrupper som også ønsker å nytte helikopter og småfly i fjellet.

Alt.2 gir muligheter til å begrense bruken av helikopter i reindrifta til:

Områder.

Ei slik begrensning gjør det mulig å holde følsomme områder/biotoper utenfor, og styre reindriftas bruk til områder der den har størst behov for å nytte det. Her kan bruken styres til for eks. oppsamlingsområder eller til områder der topografien gjør det vanskelig/arbeidskrevende å samle reinen på tradisjonell måte.

Tidspunkt.

Begrensning i tid gjør det mulig å unngå bruk når naturen er følsom for slik bruk. For reindrifta kan ei begrensning i tid for bruken ofte være vanskelig da mange arbeidsoppgaver bl.a. er sterkt avhengig av været. Tenker en derimot med tid på visse perioder der

spesielle arbeider pågår, kan det være annerledes. Eks. her kan være at det tillates å nytte helikopter på høsten i forbindelse med samling for slakting og flytting. Transportoppdrag der helikopter nyttes, vil normalt uten særlige ulemper for reindrifta kunne fastsettes til bestemte tidspunkt.

Arbeidsoppgaver.

Ved tillatelse vil det i de fleste tilfeller være naturlig å begrense bruken til bestemte arbeidsoppgaver. Arbeidsoppgaver der det kan være aktuelt å gi tillatelse er; enkelte transportoppdrag og samling av rein i forbindelse med merking, slakting, skilling og flytting. Bruk av helikopter til samling for tidlig høstslakting har for en del sammenheng med Tsjernobyl-katastrofen. Får en ikke samlet og slaktet før reinen går over på vinterdiett, må en kanskje nytte nedføring før slakting.

Tillatelse til bruk av helikopter bør alltid vurderes opp mot hvilke alternativer som foreligger. Er alternativet bruk av motorsykkel til samling, kan skadene i lende bli større. Er alternativet derimot samling uten bruk av motorkjøretøy/helikopter, trenges mer arbeidskraft og tid samtidig som faren for å mislykkes er større, men skadene i naturen blir normalt mindre.

Alternativet til materialtransport med helikopter, vil i de fleste tilfeller være transport på frosset, snødekt mark. I begge tilfeller vil skadene i lende bli beskjedne.

Alt.3 vil kunne medføre ulemper for reindrifta. Omfanget av ulempene er avhengig av om og i hvor stor grad motorferdsel på bar mark er tillatt. Blir både barmarkskjøring og bruk av helikopter forbudt, kan det i mange distrikt under dagens forhold bli vanskelig å drive ei velordna reindrift, og oppfylle de krav som stilles i forskrifter og avtaleverk. Dess friere barmarkskjøring blir, jo mindre er ulempene med ikke å kunne nytte helikopter. På den annen side vil friere bruk av helikopter redusere en del av ulempene ved et forbud eller strengere restriksjoner på barmarkskjøring.

9.1.5. Bruk av hest

Hesten er lite brukt i reindrifta, men de siste år er det gjennomført noen prøveprosjekt med den. Hesten kan være et alternativ til motoriserte kjøretøy på bar mark i noen distrikt. Østre Namdal har i samarbeid med Jiingevaere (Hotagen) sameby i Sverige i 1998 startet opp et prosjekt der hester skal nyttes i reindrifta.

Det er delte meninger om skadene i lendet vil bli mindre ved bruk av hest enn motorkjøretøy. Larmen og bråket blir imidlertid borte.

Det er antydnet følgende alternativer for bruk:

- 1 Tillatt i tilknytning til næringsutøvelse.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilknytning til næringsutøvelse med utgangspunkt i område/leier og omfang.

Med det antall hester som er sannsynlig i reindrifta, er det lite trulig at fri bruk av dem vil medføre store skader i naturen. En må regne med at hestene vil nytte stier eller leier som nyttes av mennesker og rein, og i slike tilfeller vil de sporene hestene setter bety lite. Enkelte steder, spesielt i myr og på våt mark, vil det kunne bli en del tråkkskader.

På mindre konsentrerte områder som nyttes som beite/rasteplasser for hestene, kan det bli tråkkskade og beitespor. Hesten er også planlagt brukt til en del transport. Her er det tale om bruk av kløv, terrengvogn og sleder. Dette vil kunne medføre enkelte nye stier og sår i lende.

Da hesten er planlagt nytta til samling av rein over store områder, vil begrensning av bruken til leier eller spesielle områder redusere nytten av den.

Leskur og fôrlager til hestene vil være mindre byggverk konsentrert til områder der det er bygninger og anlegg fra før. I første omgang er det planlagt fem fôrlager på 3x3 m i tilknytning til eksisterende anlegg i verneområdene. Hvordan det blir med leskur er uklart.

Østre Namdal starter i 1998 med 12 hester, men tar sikte på å øke antallet til 25. Skal prosjektet kunne gjennomføres og konsekvensene ved bruk av hest bli kartlagt, betinger det at distriktet har relativt fri adgang til å nytte hest til de ulike arbeidsoppgaver, og at bruken av motorkjøretøy på bar mark reduseres sterkt.

For Byrkije foreligger ikke planer om å ta i bruk hest i reindriften.

For distrikt som ikke har tatt i bruk hest, kan det være aktuelt å begrense eller være varsom med å gi tillatelse til slik bruk inntil det er høstet mer erfaring med de prosjektene som er startet opp.

9.1.6. Oppføring av nye anlegg; reingjerder

Her er det tale om sperregjerder, beitehager og arbeidsgjerder av ulike slag. Ei velordna reindriften er avhengig av å ha tilfredsstillende gjerdeanlegg. Slike anlegg vil i en del høver kunne medføre skade i naturen. Et sperregjerde kan for eks. medføre beite-/tråkkskade, hindre dyretrekk og påvirke vilt.

Beitehagen er viktig i arbeidet med reinen. Den betyr at arbeidene kan gjennomføres effektivt med mindre bruk av motorkjøretøy.

Normalt har reieneierne merkegjerder flere steder i sommerlandet. Det gir bedre merking og reduserer beitepresset. Fra gammelt har tanger/nes i vatn og snøfonner vært vanlig å nytte som gjerder i forbindelse med merking og annet arbeid.

Følgende alternativ er antydnet her:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse på tradisjonelle steder for midlertidig/permanent gjerder, alternativer utenfor verneområdene.
- 3 Nyoppføring tillates ikke.

Alt.1 tilsvarer dagens situasjon for reindriften og medfører dermed ikke spesielle problem for den. Alternativet kan enkelte ganger medføre nye inngrep som kan gjøre skade på naturmiljøet, tillates. Det er i første rekke lengre sperregjerder og større beitehager som kan gi negative konsekvenser.

For reindriften er det en fordel å ha flere alternative gjerdeplasser/arbeidsgjerder som kan nyttes avhengig av situasjonen det enkelte år. Gjerdeplasser av denne type er som oftest enkle

og lite utbygd, og betraktes ofte som midlertidige. Dersom de ikke er spesielt uheldig plassert, betyr de normalt lite for naturmiljøet.

Alt.2 gir forvaltningen sterkere styring med gjerdeanlegg, men det er tvilsomt om det er så mye å vinne på det i forhold til dagens situasjon i berørte distrikt for vanlige arbeidsgjerder. Dersom det derimot skulle bli tale om lengre sperregjerder, noe det ikke foreligger planer for i berørte distrikt, kan forholdene stille seg annerledes.

Reindrifta har tradisjonelle steder rundt om i distriktene som nyttes som merke- og skillegjerder år om annet. Materialer til gjerdene er enten lagret på stedet eller bringes inn når det er behov for det. Materialene kan bestå av stolper tatt i nærmeste skog, eller bambusstaver og nylonnetting. Bruk av metallstolper i slike gjerdene vil være fremmedelementer. Normalt er slike anlegg på steder som har vært nytta over tid, og det trengs ingen formell tillatelse hver gang de nyttes. Når arbeidene er ferdig, tas anlegget ned og materialene lagres på stedet eller fraktes bort. Reineierne peker på at det vil være ei innskrenking i deres rettigheter dersom de skal bli pålagt å søke forvaltningen om tillatelse til denne type gjerdene.

Permanente eller midlertidige anlegg.

Permanente anlegg er til vanlig et større inngrep enn et midlertidig. Som nevnt har distriktene bygd ut hovedanlegg for kalvmerking og slaktning, og har i tillegg flere arbeidsgjerder og midlertidige gjerdetomter som nyttes. Det er ei bedre løsning enn flere større, permanente anlegg. Et midlertidig merkegjerd som for eks. settes opp på ei snøfonn for merking av kalv, vil ikke bety noen skade i naturen.

Ei løysing der reindrifta i tillegg til de anlegg som i dag er i verneområdene, får tillatelse til å nytte de midlertidige/gamle gjerdetomter som er registrert, vil gi fri tilgang til relativt mange gjerdetomter.

Som nevnt kan uheldig plasserte sperregjerder medføre store skader på naturmiljøet. Midlertidige sperregjerder som en har sett eks. på i andre deler av landet, kan gjøre like stor skade som permanente, og har en tendens til å bli stående. Slike tilfeller er imidlertid ikke kjent i dette området.

Også andre gjerdeanlegg for eks. et arbeidsgjerde med beitehage i et område med spesielle botaniske forekomster, kan medføre skade på naturen. I slike høver kan det være nyttig for forvaltningen å ha styring med inngrepene.

Alternativer utenfor verneområdene.

Dette vil gi minst ulemper for vernet og bør velges i de tilfeller det kan skje uten for store ulemper for reindrifta. Dersom en inne i verneområdene har større anlegg for eks. sommerboliger for distriktet, og et større arbeidsgjerde med beitehage i samme område, vil det lett bli mye trafikk av mennesker, og krav om bruk av motorkjøretøy. I slike tilfeller vil det være enklest både for forvaltningen og distriktet å lage en forenklet reguleringsplan for vedkommende område, og holde det utenfor sjølve verneområdet.

Alt.3 vil neppe medføre store problem for reindrifta dersom alle eksisterende anlegg, både de som er i bruk, de som er planlagt, og gamle anlegg/gjerdetomter blir sett på som eksisterende anlegg.

Innebærer alternativet at bare eksisterende utbygde anlegg innenfor verneområdene skal kunne nyttes, vil det på sikt kunne bety problem for næringa. Næringa er ikke statisk, den utvikler og endrer seg på samme måte som samfunnet rundt den. Inngrep og aktiviteter i en del av et distrikt, kan for eks. gjøre at anlegg i den delen av distriktet blir ubrukelig, og må flyttes. For næringa er det viktig at flere veger er åpne.

9.1.7. Lagerplasser

Gamle gjerder som ikke er i bruk forfaller, og kan lett bli feller i naturen og virke skjemmende. Det er uheldig om gamle gjerder bli stående bare for å opprettholde retten til vedkommende gjerdeplass. I slike tilfeller vil det være bedre om plassen får en eller annen markering som gjerdeplass, og at gammelt gjerdemateriale fjernes eller lagres på en måte som ikke virker skjemmende. Det vil tjene både reindrifta og naturvernet.

Gjerdematerial og material og utstyr, i tilknytning til andre anlegg, som lagres i naturen, bør lagres på en måte som ikke virke skjemmende eller medfører skade.

Lagring av gjerdematerial på gjerdetomter gir mindre motorferdsel enn om materialene fraktes til og fra stedet hver gang det er i bruk. Lagerplasser vil normalt ikke være noe problem verken for reindrifta eller vernet.

9.1.8. Oppføring av nye anlegg; reindriftshytter, gammer o. l.

I takt med utviklinga i samfunnet har behovet for bedre arbeidshusvær i reindrifta økt. Et godt arbeidsmiljø betinger at næringa har nødvendige gjeterhytter. Gammer ses på som hytter i denne sammenheng. Reindriftshytter, plassert i ulike deler av distriktet, letter arbeide med reinen, og kan i mange tilfeller være med på å redusere bruken av motorkjøretøy i forbindelse med tilsyn/gjeting og andre arbeid i reindrifta.

Det er i første rekke bruken av slike hytter som avgjør om de medfører ulemper i naturen. Nyttas de bare i forbindelse med reinarbeid, vil de normalt ikke bety noen ulemper, men dersom de for eksempel leies ut, og nyttes som fritids- eller jakthytter, kan de medføre ulemper også for reindrifta. Slik utleie er ikke kjent i berørte distrikt.

Et annet forhold når det gjelder slike hytter, er om det er distriktet som står som eier eller den enkelte reieneier.

Følgende løsninger er antydnet for slike hytter:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse for tiltak med næringsfunksjon på tradisjonelle steder; totalt antall hytter/gammer i fjellet, virkning i forhold til motorisert ferdsl, alternativer utenfor verneområdene.
- 3 Nyoppføring tillates ikke.

Alt.1 betyr at det ikke skjer noen endring i forhold til dagens situasjon. Det gir forvaltningen av verneområdene lite styring med utviklinga. Spesielt dersom hver reieneier i distriktet skal kunne føre opp, og stå som eier av hytter, vil det lett bli en del hytter. Dersom distriktene står som eier, og fører en strengere linje for gjeterhytter, vil det neppe medføre skade av betydning for naturmiljøet.

Alt.2 vil i større grad gi forvaltningen styring med utviklinga. Dersom forvaltningsregimet tillater at nødvendige gjeterhytter kan oppføres i regi av distriktet, og at det i samråd med distriktet settes en øvre grense for antall hytter, og oppnås enighet om plassering, vil det neppe medføre de store problem for næringa.

For reindrifta er det en fordel at gjeterhyttene plasseres på tradisjonelle og strategiske steder. Et godt utbygd nett av gjeterhytter i distriktene vil lette arbeidet med reinen, og redusere behovet for bruk av motorkjøretøy på bar mark. Dersom en fastsetter tak for antall hytter i det enkelte distrikt, må en ta hensyn til dette.

I de høver gjeterhytter kan legges utenfor verneområdene uten for store ulemper for reindrifta, vil det være positivt for vernet.

Alt.3 virker uheldig for reindrifta, og hemme næringa i distrikt som ved oppretting av verneområdene har få hytter. Distrikt som derimot har et godt utbygd hyttenett, vil ikke hemmes. Dette blir lett oppfattet som om distrikt som har vært restriktive med å gjøre inngrep, blir straffet for det.

Spørsmålet om midlertidige eller permanente hytter er neppe relevant da all erfaring peker i retning av at midlertidige hytter lett blir permanente.

En størrelsen på 25 m² for gjeterhytter som er plassert ute i distriktet, og nyttes i forbindelse med ettersyn av rein, vil normalt være tilfredsstillende. Er det derimot tale om hytter som nyttes av flere samtidig eller ei familiehytte på sommerboplassen der familien holder til over lengre tid, er en størrelse på 25 m² ikke tilfredsstillende. Det blir fra reindrifta pekt på at de føler det urimelig og diskriminerende at det skal legges begrensninger på størrelsen på deres arbeidshytter, mens fritidshytter ikke har de samme begrensninger.

9.1.9. Sommerboplasser

Dette er steder der familiene oppholder seg over lengre tid. Til vanlig vil de fleste reieneierne i distriktet ha tilhold her. Plassene ligger ofte i tilknytning til et arbeidsgjerde/merkegjerde. På slike steder blir det gjerne mye aktivitet som også knytter seg til andre aktiviteter enn reindrift, og det er behov for lagerhus og diverse andre uthus. Det kan også være aktuelt med bruk av motorkjøretøy og landing med helikopter på sommerboplassen. Til slike steder er det behov for transport av både varer og mennesker, og det vil være vanskelig å unngå ei løype/lei for motorferdsel.

Ligger slike steder inne i verneområder, og har flere anlegg og hytter, vil det som nevnt være enklere om det utarbeides egne forenklede reguleringsplaner, og at stedene på en måte trekkes ut av verneområdene. Det vil være en fordel for reindrifta, og lette administrasjonen av verneområdene.

Østre Namdal har sommerboplassen tett utenfor arbeidsgrensa i østenden av Namsvatnet. I østenden av Orrevatnet har de også en boplass med arbeidsgjerde som nyttes en god del på sommeren.

Byrkije reinbeitedistrikt har sommeropphold ved store Kjukkeltvatnet, men på grunn av få reieneiere i distriktet, er aktivitetene her relativt beskjeden. Distriktet har høstgjerde og slakteplass i området ved arbeidsgrensa nord for austre Laupskardelva. Her bør grensa trekkes slik at anlegget i sin heilhet kommer utenfor verneområdene.

Den svenske reindrifta i området har ingen permanente anlegg, bortsett fra arbeidshyttene, i verneområdene.

9.1.10. Oppføring av nye anlegg; anlegg, reindriftsveger, bruer o. l.

Om slike anlegg påvirke naturmiljøet, avhengig av forholdene på stedet og hvilke anlegg det er. Moderne reindrift med krav om effektivitet, frister for uttak av slaktedyr m. m. krever enkelte anlegg med vegtilknytning.

Følgende muligheter antydes her:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell drift for tiltak med næringsfunksjon; virkning i forhold tilmotorisert ferdsel, totalbelastning på området, alternativer utenfor verneområde.
- 3 Nye tiltak tillates ikke.

Alt.1 betyr at slike anlegg kan plasseres inne i verneområder. Dersom det er tale om anlegg av noen størrelse, kan det medføre skade på naturen og redusere verdien av vernet.

Det foreligger i dag ikke konkrete planer om nye større anlegg for reindrifta inne i de aktuelle verneområdene.

Alt.2 gir forvaltningen for verneområdene større mulighet til å styre utviklinga. Dersom alle tiltak i samsvar med tradisjonell drift skal gis tillatelse, vil det lett bli en diskusjon hva som er tradisjonell drift. Det samme gjelder tiltak med næringsfunksjon. Her vil de fleste anlegg i reindrifta kunne passes inn. Om det skal gies tillatelse vil i slike tilfeller alltid bli ei vurdering mellom ulemper for reindrifta og skade for naturmiljøet.

Større anlegg betinger som ofte motorisert ferdsel både i forbindelse med bygging og bruk av anlegget. I tråd med det som tidligere er nevnt for bl.a. sommerboplasser, vil den beste løsning være å holde slike anlegg utenfor vernet gjennom egne forenklete reguleringsplaner, eller tilpassing av grensene for verneområdene slik at anleggene blir liggende utenfor.

Dersom reindriftsveger og større tekniske anlegg tillates plassert inne i verneområdene, vil det øke belastninga på dem. Et annet forhold er at en veg inn i et verneområde, kan bety økt ferdsel og dermed press fra andre grupper for å nytte vegen. I nest omgang kan det slå negativt ut for reindrifta.

Alt. 3 vil sjølsagt i en del tilfeller bety ulemper og merkostnad for næringa, men trenger ikke alltid gjøre det.

Dersom en med bruer mener enkle klopper eller hengebruer beregnet på mennesker, vil de kunne være til nytte både for reindrifta og allmennheten. I de tilfeller slike anlegg betyr innkorting av ferdseveger/stier, kan de også være med å redusere behovet for motorisert ferdsel.

Mindre klopper eller hengebruer vil i de fleste tilfeller bety lite for naturmiljøet. På den annen side har en eksempler på at reindrifta har latt klopper/bruer forfalle for å redusere ferdsel fra allmennheten som har påvirket reindrifta uheldig. Dette har bl.a. skjedd i Østre Namdal. Østre Namdal har også pekt på at det er nødvendig at de kan nytte leia de har gjennom

fuglefredningsområdet øst for Namsvatnet. Dersom de ikke kan nytte denne leia, betyr det lang omveg for dem, og mer motorferdsel.

Et annet forhold som kan nevnes her, er rydding av flytteleier. I reindriften vil det alltid være behov for rydding i flytteleier som gror igjen. Det vil sjelden være tale om store ryddinger. Rydding vil normalt ikke medføre noen skade på naturmiljøet da det som oftest bare er tale om rydding av kratt og ungskog som vokser opp.

9.1.11. Vedlikehold/utvidelse/ombygging av eksisterende husvære

Her er følgende alternativ antydnet:

1. Tillatt i henhold til dagens regelverk.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell bruk for tiltak med næringsfunksjon.

Dersom disse arbeider skjer i samsvar med **alt.1**, vil det normalt ikke medføre noen skade eller ulemper for vernet. Sjølsagt vil forvaltningsmyndigheten ha bedre kontroll ved alt.2, men de to forutsetningen som er nevnt under **alt.2**, vil normalt også bli ivaretatt ved alt.1.

Når det gjelder størrelse på hytter, vises til det som tidligere er nevnt.

Østre Namdal har 7, Byrkije 7 og svensk reindrift 4 gjeterhytter/gammer innenfor eksisterende og foreslåtte verneområder.

9.1.12. Vedlikehold/utvidelse/ombygging av reindriftsanlegg, gjerder o. l. med næringsmessig funksjon

Her er følgende alternativ antydnet:

1. Tillatt i henhold til dagens regelverk.
2. Forvaltningen kan gi tillatelse i samsvar med tradisjonell bruk for tiltak med næringsfunksjon.

Alt.1 medfører ingen endring i forhold til dagens tilstand for reindriften. Om alternativet vil påvirke vernet avhenger av i hvor stor grad det vil skje utvidelser, og hva som betraktes som vedlikehold. Betyr vedlikehold bare vedlikehold av anlegg som er i bruk i dag, vil det neppe medføre spesiell belastning på naturen. Betyr det derimot at alle gamle forfalte anlegg fritt kan bygges opp, vil det i en del tilfeller kunne skade naturmiljøet.

Både av hensyn til reindriften og vernet, er det nødvendig med kriterier som slår fast hva som er vedlikehold og hva som er nybygg.

Alt.2 gir forvaltningen mer styring med vedlikehold og ombygging av anlegg. Dersom reindriften får tillatelse til å vedlikeholde og utvide anlegg som er i bruk, eller har vært nytta til tradisjonell reindrift innenfor en viss periode, vil det stort sett kunne imøtekomme næringsbehov. En forutsetning må være at ombygginga/utvidelsen er innenfor rimelighetens grenser.

9.1.13. Restaurering/gjenoppbygging av gamle gjerdeplasser, gammer o.l. uten næringsmessig funksjon.

Restaurering av gamle anlegg i kulturmessig sammenheng kan ha både positiv og negativ virkning for reindrifta. Den positive virkninga er at anleggene er med på å dokumentere reindriftas bruk av landet, og øke forståelsen for næringa hos allmennheten. Den negative virkninga er at restaurering av et anlegg er å betrakte som et inngrep som på linje med andre kan skade næringa. Dersom et restaurert anlegg for eks. blir tatt i bruk i forbindelse med turisme, kan det øke ferdsla i området og dermed gi ulemper for næringa.

Her er følgende muligheter antydnet:

- 1 Tillatt i henhold til dagens regelverk.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til bevaring av tiltak med kulturhistorisk verdi, og næringsmessige behov som gjenoppstår. Her må totalbelastning på området og forhold til motorisert ferdsel vurderes.
- 3 Gjenoppbygging tillates ikke.

Alt.1 medfører ingen endring i forhold til dagens tilstand og den som gjelde utenfor verneområdene.

Dersom interesser utenfor reindrifta får tillatelse til å foreta restaurering av gamle anlegg inne i reinbeitedistrikt, kan det medføre ulemper for næringa. Spesielt vil det være tilfelle dersom anleggene tas i bruk i turistmessig sammenheng. Erfaringer med restaurering/ombygging av skogshusvær/oppsynshytter som tas i bruk til utleiehytter, tilsier også varsomhet på dette felt. Alternativet er ut fra dette ikke tilrådelig av hensyn til reindrifta.

Alt.2 gir forvaltningen mer styring med utviklinga. I en del tilfeller kan vern av kulturminner være med som vernemotiv, og i slike tilfeller kan det være aktuelt å restaurere dem. Dersom hensynet til reindriftsnæringa taler mot det, bør det ikke skje.

Er det tale om næringsmessige behov som gjenoppstår, vil det være naturlig å behandle restaureringa på linje med nyanlegg. Jeg forutsetter her at kulturminnet er så forfalt at det ikke er tale om vedlikehold.

Dersom alle gamle anlegg som er forfalt, skal kunne bygges opp, kan det lett bli mange anlegg. Det kan betyr ulemper og skade både for reindrifta og vernet. Mange anlegg i et vernet område forringer vernet, og fører lett til at den totale belastninga på området bli stor. Det øker behovet for motorferdsel i forbindelse med transport og vedlikehold av anleggene.

Ombygging av en gamle til ei gjeterhytte vil normalt gjøre det lettere for reindrifta, og bl.a. føre til mindre forbruk av brensel. Men ombygging/erstatning av gamle med hytte må ikke føre til at begge blir stående og brukt, eller at hytta/gammen tas i bruk til formål som medfører ulemper for vernet og reindrifta. Erstatning av gamle med hytte vil neppe påvirke behovet for motorisert ferdsel.

Alt.3 er neppe realistisk, men det vil være en fordel med forbud mot all restaurering/gjenoppbygging som er til ulempe for reindrifta.

9.1.14. Uttak av materiale/ved til brensel i hytter, gammer o.l.

Gjeterhytter/-gammer ligger gjerne i snaufjellet der det er sparsomt med skog. Fjellskogen er viktig både for reindrifta og viltet, og det er nødvendig å verne den mest mulig. I tidligere tider da reindriftnas folk bodde i fjellet det meste av året, var behovet for brensel stort, og det kunne enkelte ganger gå ut over fjellskogen. Dagens reindrift har langt mindre behov for brensel, og en ser sjelden skade på grunn av hogst til formålet.

Her er følgende muligheter antydnet:

- 1 Tillatt etter behov.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilviste områder, etter søknad i hvert enkelt tilfelle, og i ulike soner.

Alt.1 viderefører dagens tilstand, men kan i verste fall bety at den skog som er nærmest hytta/boplassen, blir tatt. Det kan i enkelte tilfeller bety verdifull fjellskog. På den annen side er behovet for brensel til gjeterhytter beskjedent. De fleste reindriftshytter er i dag godt isolert, og det nyttes gass til koking. Dette gir langt mindre behov for brensel enn da gammen og teltet utgjorde boligen.

På steder der flere hytter er konsentrert, for eks. på sommerboplasser, kan behovet for brensel bli relativt stort, og dersom all hogst konsentreres til et sted, kan det virke skjemmende. For reineierne betyr det lengre transport, mer arbeid og økte kostnader dersom de må langt av sted for å hente brensel eller transportere det utenfra.

Det er forholdene i det enkelte tilfellet som avgjør om det vil være forenlig med vernet å tillate fritt uttak av brensel til hytter og gammer.

Ligger det til rette for uttak av brensel i spesielle områder og disse ikke ligger for langt fra hytta, trenger **alt.2** ikke bety spesielle ulemper for reindrifta.

Ved tilvising etter søknad vil forvaltningen ha mulighet til å styre og spre hogsten til områder der uttaket betyr minst for vernet.

Tilvising av spesielle områder for uttak av brensel, vil være enklere å administrere enn tilvisning etter søknad, og en vil kunne oppnå det samme i begge tilfellene.

For reindrifta vil tilvising av områder være enklere og by på mindre problem enn å måtte søke. Jeg forutsetter her at utvisning av områder skjer i samråd med reindrifta.

Differensierte soner vil tilnærmet virke på samme måte som tilvising av bestemte områder. Jeg trur det vil være enklest for begge parter med tilvisning av områder dersom uttak av brensel skal bygge på tillatelse fra forvaltningen.

Hogst eller innkjøring av brensel på vinterføre, bør vurderes i hvert enkelt tilfelle. Betyr innkjøring av brensel betydelig lengre transport enn hogst uten for stor skade i nærheten av hytta, sier det seg sjøl at hogst bør foretrekkes. Hensynet til motorferdsel i verneområder tilsier det.

I den grad de berørte distrikt hogger i dag, blir brensllet fraktet med snøscooter til hyttene på vårvinteren.

9.1.15. Uttak av materiale/virke til reparasjoner av lovlige innretninger (gjerder o.l.)

De fleste av reindriftas anlegg er i dag oppført av bearbeidde materialer, og det tilsier mindre bruk av materialer tatt på stedet enn tidligere. Det er i første rekke til vedlikehold av gjerder at det kan være naturlig å ta virke på stedet. Normalt vil dette ikke medføre noen skade.

Vedlikehold av gammer betinger naturlige materialer som tre, never og torv. Hytter har i de fleste tilfeller erstatta gammer, og i dag er det lite behov for uttak av materialer til dem.

I en del høver kan det også være aktuelt med litt uttak av material til klopper på blaute steder eller over mindre elver. Slikt uttak betyr neppe noe for vernet.

Tidligere da det blei nytta virke fra stedet til gjerder og diverse innretninger i reindriften, kunne det gå med mye skog.

Her er antydning følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt etter behov.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til uttak i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle, og i ulike soner.
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområdene.

Alt.1 betyr at dagens praksis kan føres videre og gir ingen nye problem for reindriften.

Alt.2 gir forvaltningen mulighet til å styre uttaket, og ha kontroll med det. Det betyr at de kan stramme inn på bruken dersom det i framtida blir behov for det.

For reindriften er dette ei innskrenkning i den rett og bruk de utøver i dag, men i praksis betyr det lite for dagens bruk dersom bestemmelsen ikke praktiseres for firkantet.

Tilvising av materiale i bestemte områder kan i noen tilfeller være tungvint. Reindriften har for eks. ved reparasjon av gjerder behov for å ta materialer i tilknytning til gjerdet. Det gir minst arbeid, og minst transport for dem. Når det gjelder materialer til reparasjoner av gammer og andre innretninger i reindriften, har en tilnærmet samme forhold.

Tilvising etter søknad i hvert enkelt tilfelle vil være tungvint, og medføre mer administrasjon og problem enn tilvising av områder.

Differensierte soner vil tilnærmet virke på samme måte som tilvising av bestemte områder.

Alt.3 vil medføre ekstra arbeid, mer transport og økt kostnad for reindriften i forhold til dagens situasjon. Dette alternativet vil gi mindre uttak av skog i verneområdene, men det kan på den annen side øke den motorisert ferdsel, og skape mer uro.

Størrelsen på uttak av trevirke til disse formålet er i dag begrenset i berørte distrikt.

Et spesielt forhold som kommer inn i Børgefjell, er grensegjerdet mot svensk reindrift. Store deler av gjerdet ligger under snøen på forsommeren, og det fører til sammenblanding og mye bruk av motorkjøretøy til ettersyn av rein. For at gjerdet skal tine tidligere fram og bli

effektivt, har det vært strødd langs det. Til strøing har vært nytta sand tatt i området ved gjerdet, oske fra industrien og kalk.

Av nasjonalparkforvaltningen har reineierne fått forbud mot å ta sand i området. Nå nyttes bare kalk til strøing langs gjerdet. Både kalk og oske virker som gjødsel, og kan påvirke vegetasjonen. Sand tatt på stedet vil ikke ha samme virkning. Spørsmålet er; skal en nytte strøing og redusere motorferdsla og arbeidet for reineierne, og i tilfelle strøing, hva er mest riktig å nytte?

Dersom en aksepterer strøing vil det riktige, etter mit syn, være å ta sand på steder langs gjerdet der det gjør minst skade på naturen. Det vil gi minst motorferdsel og skade naturen minst.

Fra svenske reineiere er det pekt på at en ved bygging av gjerdet i større grad burde ha nytta naturlige stengsel på strekninga. Det er viktig å være klar over dette ved vedlikehold, og eventuell omlegging av gjerdet i framtida.

9.1.16. Uttak av materiale/virke til ny-oppføring av tillatte innretninger (hytter, lavoer, gammer, gjerder o.l.)

For nyanlegg som gjerder og hytter nyttes det i dag nesten utelukkende bearbeidde materialer. Material til gammer og lavoer tas derimot på stedet

Her er antydnet følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt etter behov.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse til uttak i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle og i ulike soner.
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområdet.

Situasjonen her er tilnærmet den samme som for vedlikehold i foregående avsnitt. Forskjellen er at omfanget av uttaket kan bli større når det gjelder nyanlegg, men behovet for material til disse formål vil likevel være begrenset i berørte distrikt. Med bakgrunn i det viser jeg til foregående avsnitt.

9.1.17. Uttak av materiale til handverk; rilkuler, bark, never, tæger o.l.

Fra gammelt har folk i samiske næringer tatt material til bruksgjenstander, redskap og husflid fra naturen, og det har vært en naturlig del av samisk næring. Omfanget av dette uttaket er neppe av slik størrelse at det har nevneverdig virkning i naturen.

Det er antydnet følgende muligheter for uttak:

- 1 Tillatt i tilknytning til lokal samisk husflidsnæring.
- 2 Forvaltningen kan gi tillatelse i tilviste områder, etter søknad i hvert tilfelle og i ulike soner. (Virking i forhold til motorisert ferdsel, og alternativer utenfor verneområdene).
- 3 Tillates ikke tatt innen verneområdene for noen/alle formål.

Alt.1 er i samsvar med dagens praksis og gammel tradisjon. Samisk næring ser på ei innskrenkning her som en vesentlig innskrenkning i deres rettigheter. Et annet forhold er at det er populært å nytte material fra naturen, og at mange utenom de samiske næringene også

tar emner fra naturen. Dette gjør at det i lett tilgjengelige områder (uten sammenheng med vern) kan bli pågang på spesielle emner, for eks. rilkuler, og skogen blir rensket for slike.

Alternativet begrenser uttaket til lokal samisk husflidsnæring, og det vil redusere uttaket i forhold til dagens situasjon, men det kan by på problem å avgjøre hvem som utøver lokal samisk husflid. Jeg tar som gitt at emner til bruksgjenstander i reindrifta går inn under samisk husflid.

Dersom uttaket begrenses slik som antydnet i alternativet, vil det neppe ha betydning for vernet. Jeg forutsetter da at emnene bare nyttes til egen produksjon, og at det ikke foregår salg av dem. Uttaket av emner til disse formål vil for det meste skjer utenfor verneområdene.

Alt.2 gir forvaltningen styring med uttaket, men betinger mer administrasjon enn alt.1. Skal en ha tilviste områder, kan det lett føre til at skogen i slike områder blir relativt hardt belastet, og dermed mister en del av sitt naturlige preg.

Ved å gi tillatelse etter søknad kan forvaltningsmyndigheten gi tillatelse til enkelte å ta ut virke til formålet. Det gir styring med uttaket, men skaper lett misnøye.

Differensierte soner i verneområdene for uttak kan være ei bedre løsning enn tilviste områder. Ved differensiering vil spesielle følsomme soner, for eks. fjellskogen, kunne holdes utenfor.

Betingelser uttak av virke til husflid i verneområdene bruk av motorisert ferdsel, vil det kunne medføre ulemper for reindrifta og påvirke vernet.

Som nevnt skjer det vesentlige av uttak av slikt virke utenfor verneområdene, og det vil sannsynligvis også være tilfellet i framtida. Uttak fra folk utenfor samisk næring er sannsynligvis betydelig større enn fra folk innen samisk næring.

Alt.3 er det alternativet som er mest attraktivt for verneformålet, og påvirker naturen minst. De store skogarealene utenfor verneområdene tilsier også at et totalforbud mot uttak i verneområdene neppe vil medføre store tap eller ulemper for brukerne. På den annen side vil det uttak reindrift/samisk næring står for i verneområdene neppe registreres.

9.1.18. Jakt/fangst/fiske

Jakt, fangst og fiske skal praktiseres etter den generelle lovgivinga på dette felt. Det tilsier at det ikke blir endring for reindrifta i forhold til dagens situasjon i de foreslåtte verneområdene. For eksisterende nasjonalpark, er jakt forbudt med unntak for rype, hare, rødrev og mink. Om dette generelle jaktforbudet blir opprettholdt i framtida, er uklart.

Fra reindrifta er det spesielt pekt på at rovdyr medfører problem for dem, og at det ville være en fordel med samme jaktbestemmelser i eksisterende park som utenfor.

Et forhold som kan påvirke muligheten for fiske, er bruk av motorbåt på større vatn i verneområdene. Jeg forutsetter her at det ikke vil bli høve til å nytte motorbåt på vatn i de nye verneområdene. Et slikt forbud vil kunne påvirke reindriftas mulighet til å utnytte fiske i større vatn i verneområdene. På den annen side vil det gi ro i naturen, og virke positivt både for reindrifta og vernet.

9.2. Forvaltning av reindrifas interesser i verneområdene

Av det som er behandlet foran, framgår at spørsmålet om hvem som skal forvalte reindrifas interesser og kunne gi tillatelse til dens inngrep i verneområdene, er sentralt.

Skal de forvaltes:

1. I henhold til dagens regelverk, eller skal
2. forvaltningen kunne gi tillatelse?

Med forvaltningen menes her forvaltningsmyndigheten for verneområdene.

Ved **alt.1** er det lov- og regelverk som gjelder for reindriften, og reindriftsforvaltningen med dens organ, som bestemmer. De som er innenfor dette system kjenner reindriften, dens behov og har tillit i næringa.

Dersom **alt.2** velges, betyr det at et nytt organ kommer inn og skal forvalte en del av reindrifas interesser. Reindriften ser dette som uheldig og peker på at her skal folk som ikke kjenner næringa tilstrekkelig, forvalte dens rettigheter. Dette kan bety mindre tillit til forvaltninga. Et annet forhold er at slik dobbeltforvaltning betinger mer byråkrati og tungrodd forvaltning.

En **tredje måte** å gjennomføre forvaltninga på er at reindrifas inngrep og aktiviteter i verneområdene, forvaltes etter gjeldene lov- og regelverk for reindriften, og at forvaltningen for verneområdene i forbindelse med høring og saksbehandling for større innflytelse, og gis høve til å legge ned en form for veto mot inngrep og aktiviteter som ikke er forenlig med vernet.

9.3. Andre tema

9.3.1. Svensk reindrift

Som nevnt er det bare i nordøst at svensk reindrift kommer inn i foreslått verneområde. Det er i første rekke samebyen Vilhelmina Norra som kommer inn her. For den øvrige svenske reindriften som kommer inn i Børgefjell nasjonalpark, Vilhelmina Søndra og Frostviken Norra, vil det ikke bli store endring i forhold til dagens situasjon.

Strengere bestemmelser for bruk av motorkjøretøy på bar mark, og helikopter, kan medføre at de svenske samebyene får større problem med å få ut rein som kommer over på norsk side og blandes med rein i området.

9.3.2. Aktiviteter fra samfunnet utenfor reindriften

Vern av områder vil på ulike måter og felt påvirke bruken av dem fra interesser utenfor reindriften. I neste omgang vil denne bruk kunne påvirke reindriften. Vernebestemmelsene, eventuell markedsføring av verneområdene og tilrettelegging i dem, vil således ha betydning for reindriften.

9.3.2.1. Markedsføring av verneområdene

Markedsføring av verneområdene kan skje på ulike måter, og fra flere instanser. Vernestatus for et område kan i seg sjøl være med på å øke interessen for det, men det er i første rekke markedsføring av, og tilrettelegging for friluftsliv som bestemmer trafikken i det.

Et verneområde der for eks. motorferdsel, jakt og andre aktiviteter reduseres, og det ikke skjer markedsføring eller tilrettelegging av noe slag, vil normalt få mindre trafikk og aktiviteter av mennesker.

Markedsføring av verneområder kan skje fra statlige organ, kommuner, reiselivsnæring, turistforeninger, andre organisasjoner og enkeltpersoner. All markedsføring skjer ut fra ønsket om å trekke mer mennesker til verneområdene og er dermed indirekte med på å redusere grunnlaget for reindriftsnæringa i det. På den annen side kan vernet være med på å hindre inngrep og aktiviteter som i større grad kan redusere områdenes verdi for reindrifta i framtida.

For reindrifta er et vern både mot inngrep/aktiviteter og markedsføring det som har størst verdi.

9.3.2.2. Tilrettelegging for friluftsliv

Tilrettelegging for friluftsliv ved merking og utbedring av stier, og bygging av bruer og overnattingshytter vil normalt øke ferdsla i verneområder der det skjer. Økende ferdsel i følsomme områder for reindrifta, virker forstyrrende inn på den. Det samme er tilfelle dersom det blir økt ferdsel og aktivitet i tilknytning til arbeidsanlegg og oppsamlingsområder. Ved soneinndeling av verneområdene er det viktig for reindrifta at områder av spesiell verdi for den, blir lagt ut som soner uten tilrettelegging.

Ved merking av stier kan en til en viss grad styre ferdsla til områder der den gjør minst skade på naturen og reindrifta.

Ut fra det foreliggende materiale skal det i de aktuelle verneområdene i Børgefjell ikke foregå noen form for tilrettelegging for friluftsliv. Det vil tjene reindrifta.

9.3.2.3. Eksisterende hytter

Innenfor verneområdene er det generelt få hytter. De fleste hyttene i de foreslåtte verneområdene ligger i nord i Hattfjelldal kommune der det er 10 hytter utenom reindriftshyttene. Det er vanlig å gi dispensasjon for bruk av snøscooter til disse hyttene. Det har vært med på å øke/endre bruken av dem. Generelt kan hytter og den trafikk og uro de medfører, gi ulemper og tap for reindrifta. Da de foreslåtte verneområder i første rekke er vår-, sommer- og høstbeiter for rein vil ulempene av hyttene i første rekke oppstå på våren, høsten og de år reineierne har reinen på vinterbeite her.

Både for reindrifta og vernet ville det være en fordel om hytter som ligger i sentralt reinbeiteland i verneområdene, og påfører reindrift problem, fjernes.

Dersom vernet fører til at det i randsonen utenfor verneområdene, for eks. på nordsida av Namsvatnet, blir økt hyttebygging, vil det være til skade for reindrifta.

9.3.2.4. Motorferdsel

I dag reguleres motorferdsel i de foreslåtte verneområdene av motorferdselslovens bestemmelser. Den gir på spesielle betingelser mulighet til å legge ut isfiskeløyper til avsidesliggende vatn på vinterføre, og dispensasjon fra lovens ferdselsforbud til visse formål. Det er strengere restriksjoner på barmarkskjøring, men også her er det dispensasjonsadgang. Det er ikke lagt ut isfiskeløyper i de foreslåtte verneområder og den lovlige motorferdsel skjer her i medhold av motorferdselsloven eller på grunnlag av dispensasjoner. De fleste dispensasjoner ser ut til å være gitt for områdene i Hattfjelldal kommune.

Forvaltningsmyndigheten for verneområdene vil kunne gi dispensasjon for næringsformål, i forbindelse med transport til hytter og støler samt materialtransport i forbindelse vedlikehold og byggearbeider. En må også regne med at det vil bli gitt tillatelse til transport av felt storvilt. Dette burde tilsi en strengere praksis enn i dag der det er opp til den enkelte kommune å gi dispensasjon. Det vil være en fordel for reindrifta.

Etter standardforskriftene for nasjonalparker er det ikke tillatt med motorferdsel på vatn (motorbåt). I de foreslåtte verneområdene er det, etter Motorferdselslovens bestemmelser, bare på Orrevatnet det er hjemmel for bruk av motorbåt i dag. Forbud mot allmenn motorferdsel på vatnet vil tjene reindrifta.

9.3.2.5. Utleie av hytter/motorferdsel

Fjellstyrene har hytter ved Namskroken og Orrevatnet, og Statsskog har hytte ved Tiplingen. Disse hytter nyttes som utleiehytter i forbindelse med jakt og fiske. I tillegg kommer to foreningshytter ved Jengelvatnet i eksisterende park. Det ligger også noen utleiehytter tett opp mot grensa til foreslått og eksisterende verneområde. Fra disse drives i første rekke jakt og fiske. Spesielt på høsten og våren kan denne virksomhet medføre ulemper for reindrifta.

Utleie av hytter betyr trafikk av mennesker, og dermed uro i beiteområdene. For hytter som ligger langt av lei, vil det som oftest også bety motorferdsel for transport av mennesker og utstyr.

En kan ikke se bort fra at de som har utleiehytter her, vil bruke vernet som agn for å øke omfanget av utleien. Generelt vil forbud eller strengere restriksjoner for motorferdsel i forbindelse med utleiehytter, tjene reindrifta.

Et forbud mot næringsvirksomhet av denne type i verneområdene, vil imidlertid være det mest tjenlige for reindrifta.

Det er fra reindrifta pekt på at hytter som i dag nyttes som utleiehytter, opprinnelig var bygget for andre formål, og at det har skjedd bruksendringer i strid med forutsetningene da hyttene blei bygget, uten at de har hatt høve til å uttale seg om bruksendringene.

9.3.2.6. Skogsdrift/skogsbilveger

Gammel, urørt barskog og fjellskog er spesielt verdifull når vinterbeitene for reinen er dårlig. Moderne skogbruk og skogsbilveger medfører både direkte og indirekte tap av beiteland og ulemper for reindrifta. Skogsbilveger legger også beiteområdene åpne for allmenn ferdsel. Totalforbud mot skogsdrift og skogsbilveger i verneområdene vil være med på å sikre næringsgrunnlaget for reindrifta i framtida.

9.3.2.7 Annen beitebruk/motorferdsel

Vernet vil på grunnlag av det jeg har fått opplyst, ikke medføre vesentlige endringer i beitebruken i området. Med den rike tilgangen det er på sommerbeite her, vil dagens beitebruk fra landbruket neppe påvirke reindrifta i berørte distrikt. Eventuell motorferdsel på vinterføre i forbindelse med sauedrift (transporter, ettersyn av gjeterhytter og lignende), vil neppe påvirke reindrifta.

9.3.2.8. Jakt og fiske. Bruk av hund

Jakt og fiske innenfor de foreslåtte verneområdene vil bli tillatt i samsvar med bestemmelsene i viltloven og innlandsfiskeloven. Det tilsier små endringer i forhold til dagens situasjon.

Reduserte muligheter til motorisert ferdsel i forbindelse med disse aktiviteter i verneområdene, kan muligens redusere omfanget av jakta.

Jakt og spesielt jakt med hund kan på høsten og vinteren, medføre uro i beitelandet, og problem for reindrifta. Redusert bruk eller forbud mot bruk av hund i områder som nyttes som beite for på høsten og vinteren, vil virke positivt for reindrifta. Et generelt forbud mot vinterjakt i mye brukte vinterbeiter vil ha samme virkning.

Lov om reindrift §29 gir adgang til utvidet bandtvang for hund i områder der hensynet til reindrifta tilsier det.

Ei av gruppene i Østre Namdal distrikt peker på at de normalt har reinen i østenden av Namsvatnet i området Virmadalen-Lotterfjellet-Orrvassdalen-Getsklumpen på høsten, og at de har problemer med jegere sjøl om det i dag er innført begrensninger på jakta her. Et forbud mot jakt på høsten i område vil være av stor betydning for reindrifta. Dersom det ikke er mulig å forby all jakt, vil et forbud mot bruk av hund også være av stor nytte. I områdene ved Namskroken og nordover Storelvdalen som nyttes av den andre gruppa i Østre Namdal på høsten, vil det også være til stor nytte om høstjakt eller bruk av hund til jakt kan forbys.

Byrkije reinbeitedistrikt peker på at jakt, og spesielt jakt med hund i høstbeiteområdet er en ulempe for dem. Et forbud mot jakt, eller et forbud mot bruk av hund i området nedre Båttjønna-Tiplingen-Harvassdalen på høsten vil være av stor verdi for reindrifta. Forbud mot vinterjakt de år reieneierne nytter disse områder som vinterbeite, vil også være positivt.

9.3.2.9. Rovvilt

De foreslåtte verneområdene inngår i kjerneområde for bjørn. Rovvilt står for det meste av tapene i reindrifta i de foreslåtte verneområdene og nasjonalparken. Uro i beitelandet som følge av rovdyraktivitet, kan også medføre indirekte beitetap. Ved siden av at denne aktiviteten påfører reindrifta økonomiske tap, gjør den det vanskeligere å drive systematisk avlsarbeid/utvalg av dyr.

Dersom vern av områdene medfører økning i rovdyrbestanden, og økt forskningsaktivitet på rovdyr i områdene, betyr det økte tap og ulemper for reindrifta.

9.3.2.10. Gjerder

Etter det jeg har fått opplyst fra reindrifta, er det ikke gjerder utenom reindriftas egne gjerder i de foreslåtte verneområdene.

9.3.2.11. Reiseliv, bruk av hest og trekkhund

En har foranpekt på at markedsføring av verneområdene vil kunne øke trafikken i dem og redusere grunnlaget for reindrifta.

Ei satsing på reiseliv i verneområdene med økt bruk av utleiehytter og annet husvær i området, vil medføre krav om motorisert ferdsel for transport av mennesker og utstyr. Både økt motorferdsel og mer menneskelig aktivitet i områdene, virker negativt inn på reindrifta.

Bruk av hest og trekkhund kan ha samme indirekte virkning som motorisert ferdsel, men vil ikke på samme måte som den spre uro i områdene. Ferdsel med hest vil i første rekke skje på sommeren, og ferdsel vil stort sett følge eksisterende turstier i området.

Trekkhund er bare aktuell på vinterføre. Oppe i fjellet er trekkhundene ikke avhengig av spesielle løyper, men kan ferdes relativt fritt. Bruken av trekkhund i de aktuelle områdene har økt de siste årene. Denne trafikk kommer både fra bygdene rundt og fra Sverige. Spesielt på vårvinteren kan hundekjøring medføre ulemper for reindrifta i området. For reindrifta er det en fordel om slik ferdsel kanaliseres til leier, og områder der ulempene for næringa blir minst. I viktige vårbeiter/kalvingsland for reinen er det en fordel for reindrifta med forbud for slik ferdsel.

9.3.2.12. Kulturvern/skjøtselstiltak

Dersom det settes i gang omfattende skjøtselstiltak med restaurering av gamle forfalte bygninger, gjennomføring av myrslåtter og lignende, kan en ikke se bort fra at det kan medføre ulemper for reindrifta. Slik virksomhet kan også medføre mer motorisert ferdsel i verneområdene.

9.4. Grenser for verneområdene m.m.

Hvor grensene for verneområdene legges, er av stor betydning for reindrifta. Her er det av interesse for næringa å sikre/verne områder som er viktige for den, mot inngrep og aktiviteter som medfører tap og ulemper. På den annen side er det også områder reindrifta er interessert i å holde utenfor vernet. Det er i første rekke områder der den har anlegg og stor aktivitet.

Innenfor verneområdene er det som ellers, områder som er av større verdi for reindrifta enn andre. Ved sonering av verneområdene for brukerne, er det viktig for reindrifta å unngå en hver form for tilrettelegging for allmennheten i slike områder. På den annen side kan det også innenfor verneområdene være områder der tilrettelegging i mindre grad berører næringa.

Byrkije reinbeitedistrikt peker på at grensa for verneområdet i Harvassdalen, øst for Storrullen/Sjånes, bør vinkle i nordøst og gå til høyde 943 nord for Harvassdalen, og herfra rett øst til riksgrensa. Ved denne endringa vil en få med et område med verdifull fjellskog som er spesielt viktig for reindrifta, og et fint våtmarksområde med flere tjern og meandrerende bekker. Uttak av skogen her vil gjøre stor skade for reindrifta. Området er også rikt på samiske kulturminner. Reineierne peker på at dette området over tid har større ressursmessig verdi for dem enn det har for Statsskog å hogge det ut. En utvidelse av verneområdet her vil tjene både reindrifta og vernet.

Byrkije har som nevnt reindriftsveg med arbeidsgjerde og slakteplass nord for austre Laupskardelva i området der arbeidsgrensa går. Både av hensyn til vernet og reindriften bør grensa her legges slik at anlegget kommer utenfor verneområdet.

For Østre Namdal vil det stort sett være det samme hvilken grense som velges av de to alternativene i sørøst, sør for Orrevatnet, dersom det ikke innføres spesielle restriksjoner på området. På den annen side vil det sørligste forslaget sikre reindriften mot inngrep i et større område.

De foreslåtte endringene ved utløpet av Virma vil ikke påvirke reindriften dersom endringene ikke medfører utbygging av noen art eller økt motorisert ferdsel i form av landing med helikopter og lignende i området som blir liggende utenfor vernet. Her er det videre en fordel om grensa legges slik at alle anlegg på sommerboplassen blir liggende utenfor vernet.

Der sørgrensa for parken/foreslått verneområde krysser Namsen, passerer ei viktig trekk- og drivingslei elva, men den betinger ingen endring av grensa her. Ut over dette er det ikke merknader til de foreslåtte grenser for verneområdene her.

Eventuell sonering av verneområdene gjennom forvaltningsplaner vil medføre tap og ulemper for reindriften dersom det legges opp til tilrettelegging for allmennheten i sentrale beiteområder, viktige trekk- og flytteleier, oppsamlingsområder og områder med reindriftsanlegg.

Forvaltningsplaner for verneområdene må ta hensyn til reindriften arealbruk og utarbeides i samråd med næringa.

9.5. Lokal eller sentral forvaltning?

Forvaltninga av verneområdene og hvem som får ansvaret for den, kan få stor betydning for reindriften.

All erfaring tyder på at økt lokal forvaltning betyr flere ulemper for reindriften. Grunnen til dette er faren for at lokal forvaltning vil medføre en mer liberal politikk når det gjelder motorferdsel i utmark, hyttebygging, turistmessig utnyttning av områdene, skogbruk, andre inngrep og annen næringsmessig utnyttelse enn sentral forvaltning vil gjøre. Reindrift/samisk næring blir lettere overkjørt av det store flertall ved lokal forvaltning.

Ei forvaltning med større avstand til allmennheten i lokalsamfunnene (for eks Fylkesmannen), er i større grad i stand til å ta hensyn til naturen, målet med vernet og det minoritetsvern som er nødvendig for å sikre samisk næring og kultur, enn ei lokal forvaltning.

Ei overføring av en del av forvaltninga av verneområdene til kommunene vil, ut fra dette, kunne bli til skade for reindriften/samisk næring.

10. Hva skjer uten vern?

Uten vern av områdene vil dagens utvikling fortsette. Det vil bl.a. kunne bety:

- Flere inngrep i form av skogsdrift, hyttebygging, turisthytter m.m.
- Mer aktivitet i områdene og økt motorisert ferdsel, spesielt på vinterføre.
- Mindre mulighet til å styre ferdsel som kan medføre ulemper for reindriften.

- Mindre mulighet til å styre jakttrykket, spesielt bruken av hund og vinterjakt.
- Redusert beitegrunnlag for rein på grunn av skogbruk i verdifulle beiteområder.
- Mer lokal styring med bruken av utmarka og større fare for at reindrifta/samisk næring overkjøres.

Hvor stort presset blir på de enkelte felt, er det ikke mulig å si noe eksakt om. Det avhenger av hvilken samfunnsutvikling vi får de kommende år, og hvilken politikk berørte kommuner velger å føre på dette felt.

Muligheten til å forby og styre ulike aktiviteter og inngrep vil være større i en nasjonalpark, et vernet område, enn utenfor. All erfaring til nå tilsier det. Naturvernloven gir sterkere vern mot inngrep og aktiviteter enn annet aktuelt lovverk.

Dagens utvikling kan på sikt, dersom den fortsetter, forringe naturen og redusere dens karakter av villmark. Det tilsier at næringsgrunnlaget for reindrifta reduseres bit for bit.

Aktuell litteratur

(Jeg har her bare ført opp den mest aktuelle litteraturen som er nytta i forbindelse med oppdraget).

Direktoratet for naturforvaltning: DN-rapport 1996-3; Forvaltning av nasjonalparker.

Fjellheim, Sverre: Rapport fra registrering av samiske kulturminner i de foreslåtte verneområdene i Børgefjell og Verdal, Snåsa og Lierne. Samisk Kulturminneråd, Snåsa 1998.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag Miljøvern avdelingen: Diverse materiale og rapporter vedrørende de aktuelle verneområdene..

Fylkesmannen i Troms: Rapport nr 50 - 1993: Forvaltningsplan for Reisa nasjonalpark og Raisduottarhaldi landskapsvernområde.

Hansen, Guttorm: Fjelllets lasso rundt mitt hjerte. H. Aschehoug & CO, Oslo 1979.

Kosmo, A. J: Forslag til ny distriktsinndeling i Nordland, Reindrifftsforvaltningen 1998.

Lappekommisjonen av 12. juli 1889 til Undersøkelse av Lappeforholdene i Hedemarkens, Søndre og Nordre Trondhjems Amter.

Lappekommisjonen av 6. august 1892 til Undersøkelse av Lappeforholdene i Nordlands Amt.

Lyftingsmo, Erling: Norske fjellbeite bind XIII; Oversyn over fjellbeitene i Nordland, Norges Vel 1965.

Lyftingsmo, Erling: Norske fjellbeite: Tillegg til bind I, VI, XI, XII. Oversyn over granska reinbeite i Oppland, Hedemark, Sør- og Nord-Trøndelag, Norges Vel 1974

Miljøverndepartementet: St.meld. nr. 62 (1991-1992), Ny landsplan for nasjonalparker og andre større verneområder i Norge.

NOU 1986: 13: Ny landsplan for nasjonalparker.

Nord-Trøndelag Fylkeskommune: Fjellområdene: Verdal - Lierne, Hartkjølen, april 1991.

Prestbakmo, Hans: Konsekvenser for reindrifta ved en mulig utvidelse av Stabbursdalen nasjonalpark, Moen 1996.

Prestbakmo, Hans: Notat for Kompensasjonsutvalget; Samfunnsutviklinga og reindrifta, med særlig henblikk på tida etter 1945, Moen 1983.

Reimers, Eigil: Rein og menneskelig aktivitet (en litteraturstudie), NVE-Vassdragsdirektoratet 1986.

Reindriftsadministrasjonen: Småskrift nr. 2 1991; Inngrep i reinbeiteland, Følger for rein og reindrift.

Reindriftsforvaltningen: Ressursregnskapet for reindriftnæringen, for reindriftsåret 1. april 96 -31. mars 1997, januar 1998.

Sandøy, Ragnhild: Bruk og forvaltning av Øvre Dividalen nasjonalpark. Hovedoppgave ved Institutt for Naturforvaltning, NLH 1981.

Sivertsen, Sigmund og Krogh, Kristen: Norges Nasjonalparker, Børgefjell. Lutherstiftelsens Forlag 1971.

Skogland, Terje: Villrein, Teknologisk Forlag 1994.

Vorren, Ørnulf: Reindrift og nomadisme på Helgeland 1 og 2, Tromsø Museums skrifter Vol XXI, 1986.

Vedlegg som oppbevares ved miljøvernavdelingene

1. Grenseforslag vist i Underretning av 18.06.96.
2. Grenseforslag vist i Underretning av 18.06.96 med forslag til utvidelse.
3. Framlegg til standard forskrifter for nasjonalparker.
4. Fredningsbestemmelser for Børgefjell nasjonalpark.
5. Reindrift/samisk næring. Drøftingsgrunnlag i tilknytning til KU.
6. Arealbrukskart for Østre Namdal.
7. Arealbrukskart for Byrkije.
8. Kart over forvaltningsgrenser Nordland reinbeiteområde.
9. Kart over forvaltningsgrenser Nord-Trøndelag reinbeiteområde.
10. Kart over ulike anlegg, også gamle anlegg som ikke er i bruk, for Byrkije. Utarbeidd av distriktet.
11. Kart over ulike anlegg, også gamle anlegg som ikke er i bruk, for Østre Namdal. Utarbeidd av distriktet.
12. Småskrift nr. 2 1991 fra Reindriftsadministrasjonen.